

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра статистики та математичних методів в економіці

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності: 051 «Економіка»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка»
на тему:
«Статистичне дослідження стану та тенденцій розвитку малого бізнесу»

Виконавець:
студент факультету економіки та
управління підприємництвом
Шишкін Данило Сергійович

Науковий керівник:
завідуюча кафедрою, к.е.н., доцент
Ольвінська Юлія Олегівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ	6
1.1. Поняття малого бізнесу та його роль в економіці регіону	6
1.2. Малі підприємства як фактор економічної динаміки	13
1.3. Методи статистичного аналізу в дослідженнях малого бізнесу	18
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	23
2.1. Аналіз динаміки розвитку малого бізнесу	23
2.2. Аналіз структури малого бізнесу за видами економічної діяльності.....	31
2.3. Аналіз та оцінка ефективності діяльності підприємств малого бізнесу .	38
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ У 2023 РОЦІ	48
3.1. Аналіз основних показників функціонування малих підприємств	48
3.2. Територіальний аспект розвитку підприємств	55
3.3. Кореляційно-регресійний аналіз факторів, що впливають на розвиток малого бізнесу	59
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Малий бізнес є важливою складовою економічної системи України, відіграючи значну роль у забезпеченні економічної стабільності, створенні робочих місць, стимулюванні інновацій та розвитку конкуренції. Він сприяє диверсифікації економічної діяльності, розвитку місцевих ринків, а також є важливим інструментом у подоланні соціально-економічних проблем.

Питання функціонування та розвитку сектору малого бізнесу є об'єктом дослідження багатьох вчених, а саме: О. Матусов, Г. Кірейцев, В. Фролов, Т. Уманець, О. Рибак, Т. Білик, Р. Дармінець, З. Варналій, В. Корнеєва, Н. Лесик, Н. Педченко, О. Якушева, І. Босак, А. Барановський, О. Черняєв, Н. Волощук, О. Кузьмін, Д. Ляпін, І. Титаренко, Ю. Погорєлова, Л. Тимошенко.

Незважаючи на те, що вивченню різних аспектів розвитку малого бізнесу присвячено багато наукових праць, ще досі залишаються питання, які потребують постійного аналізу та моніторингу. Так, у сучасних умовах є необхідність вивчення сучасного стану та тенденцій розвитку малого бізнесу з метою визначення основних проблем, з якими стикаються підприємці, а також для формулювання рекомендацій щодо покращення бізнес-клімату. Аналіз статистичних даних дозволить більш точно оцінити вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток малого бізнесу, а також визначити ключові напрямки для підтримки і розвитку цієї сфери. Враховуючи вищезазначене дослідження оцінювання тенденцій розвитку малого бізнесу у наш час є досить **актуальним**.

Метою даної кваліфікаційної роботи є проведення статистичного дослідження стану та тенденцій розвитку малого бізнесу, що включає вивчення його основних характеристик, аналіз динаміки та факторів, що впливають на його розвиток, а також оцінку ефективності існуючих заходів підтримки малого підприємництва на місцевому рівні.

Завданнями даної кваліфікаційної роботи є:

1. Дослідження теоретичних основ розвитку малого бізнесу.
2. Аналіз сучасного стану малого бізнесу в Україні та Одеському регіоні.
3. Визначення основних тенденцій розвитку малого бізнесу в регіоні за останні роки.
4. Оцінка впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на розвиток підприємництва.
5. Аналіз ефективності діяльності підприємств малого бізнесу в Одеській області.
6. Оцінка фінансової стійкості малих підприємств в умовах економічної нестабільності.
7. Порівняння стану малого бізнесу в Одеській області з іншими регіонами України.
8. Оцінка ефективності державної підтримки малого бізнесу.
9. Визначення взаємозв'язків між ключовими економічними показниками та розвитком малого бізнесу.
10. Розробка рекомендацій щодо покращення умов для розвитку малого бізнесу.

Об'єктом дослідження є малий бізнес, його структурні особливості, динаміка розвитку, а також чинники, що впливають на функціонування та розвиток підприємств у цьому секторі.

Предметом дослідження є статистичні дані, що характеризують малий бізнес, зокрема показники його чисельності, обсягів виробництва та реалізації продукції, рівня зайнятості, фінансових результатів та інших економічних характеристик.

Методи дослідження, використані в роботі, включають аналіз статистичних даних, порівняльний аналіз, методи регресійного та кореляційного аналізу для вивчення взаємозв'язків між різними факторами, що впливають на розвиток малого бізнесу, а також прогностичні методи для визначення основних тенденцій його розвитку.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані, електронні ресурси офіційних веб-сайтів Державної служби статистики та державних установ, матеріали науково-практичних конференцій, монографічних досліджень та інші фахові видання.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаної літератури та додатки.

Перший розділ присвячено теоретичним аспектам розвитку малого бізнесу, в якому розглянуті основні теоретичні підходи та методи, що використовуються для дослідження цієї теми.

У другому розділі здійснено аналіз стану малого бізнесу в Україні, зокрема в конкретному регіоні, а також визначено основні проблеми, що виникають у цьому секторі.

Третій розділ містить більш детальний аналіз малого бізнесу, а саме територіальний аспект та кореляційно-регресійний аналіз факторів, що впливають на малий бізнес. У висновках підведено підсумки дослідження та запропоновані рекомендації для подальших досліджень.

Загальний обсяг роботи складає 78 сторінок, в тому числі 18 таблиць, 3 рисунки та 5 додатків. У роботі використано 50 джерел.

Основні результати проведених досліджень, висновки і рекомендації представлено на наукових студентських конференціях ОНЕУ та викладені у наукових тезах та статті.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

1.1. Поняття малого бізнесу та його роль в економіці регіону

Підприємництво в Україні стало невід'ємною частиною економічної системи, сприяючи як економічному зростанню, так і соціальному розвитку. Конституція України надає кожному громадянину право на здійснення власної підприємницької діяльності, що є важливою складовою економічної свободи та розвитку суспільства. Це право забезпечується законом та створює сприятливі умови для активності громадян у сфері бізнесу.

Визначення підприємництва є ключовим для розуміння його ролі в економіці.

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Така діяльність є важливою для формування ринку, створення робочих місць та забезпечення інновацій.

В Україні законодавство визначає певні умови та обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності. Зокрема, правом на підприємницьку діяльність можуть користуватися всі працездатні громадяни, а також особи, які досягли 16 років, за умови наявності письмової згоди батьків або опікунів. Це відкриває широкі можливості для молоді та сприяє розвитку підприємницької діяльності. Однак існують певні обмеження, які забороняють займатися підприємницькою діяльністю окремим категоріям осіб. До таких категорій належать:

- народні депутати,
- військовослужбовці,

- працівники прокуратури, судді, представники правоохоронних органів,
- особи, яким суд заборонив займати певні посади чи діяльність,
- засуджені особи, що мають певні злочини (до зняття або закінчення судимості),
- інші особи, визначені законом.
- особи, які мають непогашену судимість за крадіжки, хабарництво та інші корисливі злочини.

Ці обмеження спрямовані на забезпечення прозорості та етики в підприємницькій діяльності, а також на запобігання конфлікту інтересів. Підприємницька діяльність в Україні реалізується відповідно до загальних принципів господарювання, які є основою для створення правового поля. Ці принципи включають:

- забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою всіх суб'єктів господарювання;
- свобода підприємницької діяльності в межах, визначених законом;
- вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України;
- обмеження державного регулювання економічних процесів з метою забезпечення соціальної спрямованості економіки та добросовісної конкуренції;
- екологічний захист населення, захист прав споживачів та безпеки суспільства і держави;
- захист національного товаровиробника;
- заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування в господарські відносини [1].

Ці принципи створюють основу для розвитку підприємництва, сприяючи формуванню конкурентного середовища та стимулюючи інновації.

Варто відмітити, що існує безліч різних класифікацій підприємств, які базуються на різних критеріях, таких як форма власності, вид діяльності,

масштаб операцій тощо. Проте найбільш розповсюдженою і практично важливою є класифікація підприємств за розміром. Ця класифікація дозволяє розділити підприємства на малі, середні та великі, що, в свою чергу, має велике значення для економічної статистики, аналізу ринку та формування державної політики. Кожна категорія підприємств має свої специфічні характеристики, які визначають їхню роль у економіці. Для наочності, класифікація підприємств за розміром наведена у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація підприємств за розміром

Категорія підприємства	Критерії оцінки		
	Кількість працівників	Річний дохід (євро)	Активи (євро)
Мікропідприємства	До 10	700 тисяч	350 тисяч
Малі підприємства	До 50	До 8 мільйонів	До 4 мільйонів
Середні підприємства	50 – 250	8 – 40 мільйонів	10 – 43 мільйони
Великі підприємства	Понад 250	Понад 50 мільйонів	Понад 43 мільйони

Джерело: [2]

Для більш глибокого розуміння важливо розглянути визначення кожного типу підприємства окремо, враховуючи їх ключові характеристики та роль в економіці.

Мікропідприємство – це організація будь-якої форми власності, що має невеликі обороти та чия діяльність не потребує використання великої кількості працівників [1].

Мале підприємство – це організація, де чистий дохід за рік не перевищує 8 мільйонів євро. Водночас він не має бути і меншим, ніж 700 тис. Ці підприємства відзначаються своєю гнучкістю та швидкістю в прийнятті рішень, що дозволяє їм ефективно адаптуватися до змін на ринку [1]. Малі підприємства часто стають джерелом інновацій та творчих ідей, оскільки вони можуть експериментувати з новими продуктами та послугами без значних фінансових ризиків. Важливо також зазначити, що малі підприємства

відіграють критичну роль у створенні нових робочих місць, сприяючи зниженню рівня безробіття та покращенню економічної стабільності в регіонах.

Середнє підприємство – це підприємство, яке має від 50 до 250 працівників та річний дохід, що коливається від 8 до 40 мільйонів євро. Такі підприємства зазвичай мають більше ресурсів та можливостей для інвестицій, що дозволяє їм реалізовувати масштабні проекти та розвивати свою діяльність [1]. Середні підприємства можуть забезпечити стабільну зайнятість та слугують важливим містком між малими та великими підприємствами. Вони часто впроваджують інновації та розвивають нові технології, що робить їх важливими гравцями в різних секторах економіки.

Велике підприємство – це суб'єкт господарювання, який має понад 250 працівників та річний дохід, що перевищує 50 мільйонів євро. Ці підприємства відзначаються значними фінансовими та матеріальними ресурсами, які дозволяють їм інвестувати в новітні технології, проводити масштабні маркетингові кампанії та розширювати свою діяльність на міжнародному рівні [1]. Великі підприємства часто мають суттєвий вплив на економіку країни, формуючи ринок у своїх секторах та забезпечуючи стабільність національної економіки. Вони можуть бути важливими партнерами для малих і середніх підприємств, створюючи ланцюги постачання та сприяючи розвитку місцевих економік.

В будь-якій економіці необхідна присутність великих, середніх та малих підприємств. Кожна з цих груп виконує специфічні економічні завдання.

Далі детально зосередимося на розгляді малого підприємства. Малі підприємства є важливими учасниками економічного процесу, оскільки вони забезпечують значну частину зайнятості населення та сприяють інноваціям.

Малі підприємства характеризуються:

- гнучкістю в прийнятті рішень,
- способом створення нових робочих місць,
- інноваційним підходом до ведення бізнесу,

У розвинених країнах малий бізнес є важливим елементом ринкової економіки. Він відіграє ключову роль в економічних змінах, особливо в 90-х роках, коли малі підприємства сприяли конкуренції, створювали нові робочі місця і активно впроваджували інновації. Досвід різних країн доводить важливість сектора малих підприємств у сучасній економіці [3].

Мале підприємництво забезпечує структурні зміни в монополізованій економіці, розвиває обслуговуючі галузі та поповнює ринок праці новими робочими місцями. Становлення та розвиток приватної власності і свободи підприємництва неможливі без підтримки малого бізнесу, тому його розвиток є одним із пріоритетів у реформуванні країни.

Слід підкреслити кілька ключових функцій, які виконує мале підприємництво, серед яких:

- розвиток торгівлі, сфери послуг, громадського харчування та виробництва товарів народного споживання;
- стимуляція конкуренції;
- внесок значної кількості товарів до економіки;
- вирішення проблеми зайнятості;
- задоволення специфічних потреб споживачів;
- вагомий внесок у науково-технічний прогрес;
- створення основи для майбутнього розвитку середніх та великих підприємств;
- пом'якшення наслідків економічних криз;
- підтримання соціальної та політичної стабільності [4].

Серед великої кількості інформації стосовно переваг малого бізнесу, не варто також забувати і про те що існують певні недоліки. Ці недоліки вимагають уважного аналізу, оскільки вони можуть стати серйозними перешкодами на шляху до успіху. Серед недоліків варто виділити:

1. Обмежені ресурси. Це стосується не лише фінансів, але й людських та матеріальних ресурсів. Малі підприємства часто не мають достатньої

кількості капіталу для інвестування в нові технології, розширення виробництва або проведення наукових досліджень.

2. Вразливість до ринкових змін. Малі підприємства, як правило, більш вразливі до коливань ринкової кон'юнктури. Зміни в попиті, коливання цін на сировину чи зміни в законодавстві можуть негативно вплинути на їх діяльність [5]. Нестабільність ринку може призвести до фінансових труднощів, які в ряді випадків закінчуються банкрутством.

3. Обмежені можливості для масштабування. Обмежений обсяг виробництва, недостатня кількість працівників і відсутність ресурсів для масштабних інвестицій заважають малим підприємствам розширюватися. Це обмежує їх здатність займатися новими проектами та впроваджувати інновації.

4. Низький рівень соціального захисту працівників. Працівники малих підприємств зазвичай мають менше соціальних гарантій у порівнянні з працівниками великих компаній. Це може включати обмежений доступ до пенсійних фондів і інших соціальних програм. Низький рівень соціального захисту може впливати на мотивацію працівників і їхню задоволеність роботою, що, у свою чергу може призвести до високої плинності кадрів.

5. Відсутність професійних навичок. Обмежені ресурси на навчання та розвиток персоналу можуть призвести до того, що працівники не отримують необхідних навичок для виконання своїх обов'язків на високому рівні. Це може негативно вплинути на якість продукції чи послуг, що пропонуються, і в результаті на конкурентоспроможність підприємства.

6. Нестабільність фінансування. Малі підприємства можуть стикатися з труднощами у отриманні кредитів через недостатню кредитну історію або низький рівень капіталізації. Недостатня кількість фінансових коштів є наслідком використання лише власного капіталу або залучення позичкових коштів, що ускладнено кризовою економічною ситуацією та відсутністю цільової продуманої кредитної політики [5].

7. Високий рівень ризику банкрутства. Малі підприємства стикаються з високим рівнем ризику банкрутства, особливо в умовах економічної

нестабільності або змін в законодавстві [6]. Обмежені ресурси та нестабільність у фінансових потоках можуть призвести до важких наслідків у разі втрати важливих клієнтів, підвищення витрат чи падіння попиту на продукцію. В таких умовах вони часто не здатні витримати довгострокові фінансові труднощі.

8. Вплив зовнішніх економіко-кризових факторів. Малі підприємства значно більше залежні від макроекономічних умов, таких як інфляція, економічний спад, коливання валютних курсів, монополізація ринку та нечесна конкуренція. Зміни у цих сферах можуть мати серйозний вплив на їх діяльність, оскільки вони не мають достатніх фінансових або організаційних ресурсів для подолання таких криз.

Отже, незважаючи на численні переваги, малий бізнес стикається з серйозними викликами, які можуть обмежувати його розвиток і стійкість [7]. Для того щоб подолати ці труднощі, малим підприємцям необхідно впроваджувати ефективні стратегії управління.

Малий бізнес виконує важливу роль в економіці будь-якого регіону, тому його значення важко переоцінити. Він не лише стимулює економічний розвиток, але і сприяє соціальному процвітання та забезпеченню стабільності [8]. Малий бізнес є основним джерелом нових робочих місць. У багатьох регіонах саме малі підприємства забезпечують значну частку зайнятості, що є особливо важливим в умовах високого рівня безробіття [9]. Коли великі компанії можуть бути менш схильними до розширення, малий бізнес створює нові робочі місця, покращуючи економічну ситуацію та підвищуючи рівень життя населення.

Малі підприємства активно сприяють загальному економічному зростанню регіону, створюючи додану вартість через виробництво товарів і послуг, які задовольняють потреби місцевих споживачів. Також вони здатні швидко реагувати на специфічні потреби місцевих споживачів, що дозволяє їм займати спеціалізовані позиції в економіці. Ця адаптивність є особливо

важливою в регіонах з унікальними культурними, соціальними або економічними характеристиками [10].

Крім того, малий бізнес використовує місцеві ресурси і постачальників, що сприяє розвитку місцевої економіки. Кошти, що витрачені на товари та послуги у малих підприємствах, залишаються в регіоні, підтримуючи його економічну стабільність.

1.2. Малі підприємства як фактор економічного зростання

У глобальному контексті розвиток економік країн, як на світовому рівні, так і в межах окремих регіонів, неможливий без активної підтримки підприємництва. Інвестиції в малий бізнес стають ключовим елементом економічного зростання як для держав у цілому, так і для локальних економік. Багато країн доводять, що малі підприємства мають значний вплив на ринок, надаючи споживачам необхідні товари та послуги, що підвищує якості продукції і стимулює розвиток новітніх технологій. До того ж, малі підприємства сприяють створенню нових робочих місць, що позитивно впливає на соціально-економічну ситуацію та допомагає вирішувати низку актуальних проблем. Підтримка підприємницької діяльності та залучення людей до малого бізнесу є важливими складовими економічного розвитку в усіх країнах. Тому важливо глибше вивчати малий бізнес, щоб краще зрозуміти його роль і потенціал у досягненні економічного прогресу.

В Україні ж малий бізнес часто асоціюється з ринковою торгівлею чи наданням побутових послуг. Однак це занадто вузьке розуміння, оскільки малий бізнес є важливою частиною економіки, яка в розвинених країнах не тільки формує значну частину валового внутрішнього продукту, але й є основним джерелом нових робочих місць [11].

Підприємництво є важливим елементом економічної системи країни, однак зміни в законодавстві викликали занепокоєння серед підприємців, що призвело до масового закриття малого бізнесу, зокрема фізичних осіб-

підприємців. Ефективність та рентабельність малих підприємств в Україні значно відстають від показників розвинених країн. Це пояснюється складною економічною ситуацією та політичною нестабільністю в країні, які не сприяють розвитку малого бізнесу. Також, негативно вплинула і світова економічна криза, оскільки економіка України тісно пов'язана з міжнародними тенденціями, а не зосереджена виключно на внутрішньому ринку.

Розвиток малого підприємництва в Україні має динамічний характер і залежить від низки економічних та організаційних факторів. Важливим чинником є значні зміни в організаційно-технологічній сфері, які призвели до зміщення балансу між великими та малими виробництвами. Зокрема, виявилися процеси диверсифікації та модернізації виробництва, реструктуризації підприємств, приватизації та раціоналізації структури зайнятості [11]. Це дозволило малим підприємствам адаптуватися до змінюваних умов ринку. За останні роки сформувалася нова система розподілу праці, що відображає динамізм ринкового середовища, глобалізаційні тенденції та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Малі підприємства здатні швидко заповнювати вільні ніші на ринку, які залишаються поза увагою великих корпорацій, надаючи їм можливість бути більш гнучкими та оперативними [12].

Розвиток конкуренції на ринку сприяв тому, що малий бізнес зміг у повній мірі використати свої інноваційні та технологічні переваги, що дозволяє йому бути більш ефективним і швидко реагувати на зміни попиту [13]. Оцінюючи діяльність малого підприємництва, важливо виділити низку переваг, які властиві цьому сектору економіки. Основні з них можна узагальнити наступним чином:

1. Економічна та виробнича перевага – малий бізнес відзначається гнучкістю та здатністю швидко адаптуватися до змін, що відбуваються на ринку [17]. Ці підприємства ефективно реагують на нові умови та виклики.

2. Інституційна перевага – процес входження в сектор малого бізнесу є доступним для широкого кола громадян України. Це дозволяє розвивати нові ініціативи та залучати нових учасників на ринку.

3. Соціально-економічна перевага – малий бізнес створює додаткові робочі місця, що сприяє зменшенню безробіття та вирішенню соціальних проблем, пов'язаних з рівнем життя [14].

4. Соціально-психологічна перевага – сприятливе середовище для розвитку малого бізнесу підвищує мотивацію підприємців та працівників, стимулюючи інноваційний потенціал, що є важливим для забезпечення сталого розвитку бізнесу в умовах сучасної економіки.

Завдяки цим перевагам малий бізнес відіграє ключову роль у розвитку економіки країни, забезпечуючи гнучкість, інновації та створення нових робочих місць.

Продовжуючи аналіз важливості малого бізнесу для економічної динаміки, варто звернути увагу на те, що цей сектор не тільки відіграє ключову роль у стабільності економіки, але й створює умови для економічної модернізації та розвитку на локальному рівні. В умовах глобалізації та технологічних змін малий бізнес стає основним джерелом інновацій, технологічних розробок і нових ринкових ніш, особливо в регіональному контексті.

Малі підприємства здатні швидко реагувати на зміни ринкової ситуації, що дає їм значну конкурентну перевагу перед великими корпораціями. Вони можуть оперативно адаптувати свою діяльність до вимог споживачів, гнучко реагувати на попит і пропозицію, що дозволяє не тільки підвищувати їх ефективність, але й робити бізнес менш вразливим до економічних криз [15]. Важливим аспектом є те, що малі підприємства часто працюють у тих сферах, де великі компанії не можуть або не хочуть вкладати значні ресурси через відсутність масового попиту або високих витрат.

У регіональному контексті малий бізнес стає важливим фактором стимулювання економічного зростання, забезпечуючи не тільки робочі місця,

але й економічну динаміку в малих і середніх містах, а також у сільській місцевості. Завдяки розвитку малого бізнесу відбувається диверсифікація економічної структури, зниження рівня безробіття, а також поліпшення інфраструктури в регіонах. Крім того, малий бізнес відіграє значну роль у розвитку місцевих ринків і створенні екосистеми для нових підприємницьких ініціатив, що в результаті допомагає збільшити економічну стійкість на рівні регіонів.

Не менш важливим є й те, що малий бізнес сприяє формуванню нових бізнес-мереж і міжрегіональних зв'язків, а також підтримує розвиток місцевої культурної та інноваційної спадщини. Малі підприємства можуть стати каталізаторами для соціального і економічного розвитку в певних регіонах, реалізуючи інноваційні проекти, що сприяють поліпшенню якості життя місцевого населення.

Однак, для того, щоб малий бізнес в Україні міг досягати максимального потенціалу, необхідно створити сприятливі умови для його розвитку, зокрема, шляхом удосконалення законодавчої бази, покращення доступу до фінансування, розвитку інфраструктури та підтримки інновацій. Важливими напрямками є розвиток системи навчання та підтримки підприємців, а також забезпечення доступу до сучасних технологій та ринків.

Розвиток економік різних країн, як на глобальному рівні, так і в межах окремих регіонів, неможливий без активної підтримки підприємництва, зокрема малого бізнесу [16]. Інвестиції в цей сектор економіки стають важливим каталізатором економічного зростання, забезпечуючи значний внесок як у національний валовий внутрішній продукт, так і у місцеві економічні системи. Малі підприємства становлять основну частину ринку, надаючи споживачам необхідні товари та послуги, що підвищує якість продукції, а також сприяє розвитку новітніх технологій і інновацій.

Умови для розвитку малого бізнесу варіюються залежно від країни та економічних обставин. Порівнюючи підтримку малого бізнесу в Україні та країнах Європи, можна виявити як спільні тенденції, так і суттєві відмінності.

В Україні законодавча та регуляторна база, що стосується малого бізнесу, зазнає постійних змін, проте все ще залишається недостатньо стабільною та передбачуваною. У той час, як у Європі законодавчі ініціативи з підтримки малого бізнесу зазвичай є чітко структурованими та передбачають довгострокову підтримку, в Україні часто спостерігається зміна правил гри, що ускладнює планування для підприємців [17].

Європейські країни активно підтримують малий бізнес через податкові пільги, програми субсидій, гранти, а також спеціальні державні агентства, що займаються розвитком підприємництва. Наприклад, у Німеччині та Франції малий бізнес отримує значну підтримку у вигляді податкових канікул та спеціальних кредитів з низькими відсотковими ставками для підприємців-початківців.

Таблиця 1.2

Порівняння підтримки малого бізнесу в Україні та європейських країнах

Країна	Показники		
	Податкові пільги для малого бізнесу	Спеціальні програми та гранти	Кількість державних агенцій, що підтримують бізнес
Україна	Є система спрощеного оподаткування (Єдиний податок)	Гранти від міжнародних організацій, державні програми на рівні місцевих органів	1-2 (зокрема, Офіс розвитку підприємництва та експорту)
Німеччина	Пільгові умови для малих та середніх підприємств, знижені ставки податку на прибуток для малих підприємств	Програма субсидій на інновації, пільгові кредити для стартапів, підтримка національних кластерів	Наразі налічується більше 5 агенцій
Франція	Податкові канікули для нових підприємств, знижена ставка податку для малих підприємств	Державні субсидії на інноваційні проекти, підтримка через програми Bpifrance	На даний момент існує понад три агентства
Італія	Легкий доступ до кредитів для малого бізнесу, підтримка через систему «Tax Credit»	Програми для розвитку сільських підприємств, фінансування інновацій	На поточний момент існує більше трьох агентств
Великобританія	Пільги для стартапів і малого бізнесу, податкові канікули для нових підприємств	Державні кредити та гранти для інноваційних стартапів	Станом на сьогоднішній день, функціонує понад чотири агентства

Джерело: [15]

Однією з основних проблем для малого бізнесу в Україні є обмежений доступ до фінансування. Банки часто відмовляються надавати кредити підприємцям через високий ризик, а умови кредитування зазвичай надто складні. В Європі ситуація виглядає дещо інакше, де для малого бізнесу є більш доступні варіанти фінансування через державні банки розвитку, спеціалізовані фінансові інститути, а також через підтримку з боку Європейського інвестиційного банку.

Україна активно реалізує спрощену систему оподаткування для малого бізнесу, проте податкове навантаження залишається високим, а система часто змінюється, що створює додаткові труднощі для підприємців. У Європі, зазвичай, існують стабільніші та більш прозорі податкові системи, де підприємці мають чітке розуміння своїх зобов'язань.

Порівнюючи підтримку малого бізнесу в Україні та Європі, можна зробити кілька ключових висновків. Регуляторна та податкова підтримка в європейських країнах є більш стабільною та передбачуваною, що сприяє створенню сприятливих умов для ведення бізнесу. В Україні ж доступ до фінансування обмежений через високий рівень ризиків для банків та недостатньо розвинену інфраструктуру для малого бізнесу. Водночас у Європі існує більше можливостей для фінансування та підтримки підприємців. Україна має значний потенціал для поліпшення умов для малого бізнесу, зокрема в таких сферах, як доступ до фінансування та розвиток бізнес-інфраструктури.

1.3. Методи статистичного аналізу в дослідженнях малого бізнесу

Методи статистичних досліджень охоплюють широкий спектр практичних застосувань і є важливою складовою аналізу економічних явищ. Економіко-статистичні методи прогнозування є динамічно-розвиваючою дисципліною, яка поєднує фінансову науку з прикладною математикою. Вони допомагають вирішувати широкий спектр задач, починаючи від основ

математики і закінчуючи складними питаннями інвестицій, кредитування, оподаткування та бюджетування [18]. До таких задач належать моделювання інвестиційних процесів, аналіз податкових систем, бюджетні питання, фінансові аспекти кредитно-банківської діяльності та дослідження інфляційних процесів і фінансових ризиків.

Статистичний аналіз є важливим інструментом для вивчення малих підприємств, оскільки він дозволяє не лише описати їх стан, але і оцінити динаміку розвитку, виявити закономірності та прогнозувати майбутні тенденції. Використання статистичних методів у дослідженні малого бізнесу дає можливість сформувати об'єктивну картину його функціонування та визначити основні проблеми і перспективи. Упровадження статистичних методів і моделей є одним з основоположних принципів систем менеджменту якості на всіх рівнях управління: державному, регіональному, мікрорівні; якому передують такі принципи, як обґрунтованість, системний та процесний підходи, роль вищого керівництва, документування, оцінювання та інші [18].

Статистичні методи – це сукупність прийомів і засобів, що використовуються для збирання, обробки та аналізу інформації.

Цей термін об'єднує різноманітні наукові підходи, інструменти та методи, що використовуються для вимірювання, опису, аналізу та прогнозування процесів у фінансовій, інвестиційній та податковій системах. Сюди входять математичні та статистичні методи для обробки фінансових даних, а також мікро і макроекономічні моделі.

Для аналізу малого підприємства існує широкий спектр статистичних методів та моделей, які допомагають досліджувати його діяльність та ринкові умови. Всі ці методи умовно можна поділити на базові та спеціалізовані.

Базові методи оцінки даних включають такі підходи, як аналіз, узагальнення, логічний аналіз, синтез, індукція, дедукція та раціоналізм. Кожен з цих методів має свої особливості та застосування, але всі вони спрямовані на глибше розуміння даних та виявлення закономірностей.

Системний аналіз займає особливе місце серед цих підходів. Він дозволяє розглядати ринкову ситуацію не лише як набір окремих елементів, а як складну систему з різноманітними причино-наслідковими зв'язками. Це дозволяє дослідникам виявляти та аналізувати різні фактори, які впливають на функціонування підприємства та ринку в цілому.

Комплексний підхід також є важливим, оскільки він забезпечує можливість досліджувати єдину сукупність різнорідних елементів, що взаємодіють між собою на ринку. Це дозволяє виявити не лише окремі тенденції, але й загальні закономірності ринкової поведінки.

Крім того, програмне та цільове планування є важливими інструментами при розробці та реалізації стратегій для вивчення стану і розвитку ринку. Ці методи допомагають підприємствам більш ефективно планувати свої дії, адаптуватися до змінюваних умов та максимально використовувати наявні ресурси.

До спеціалізованих методів, які використовуються для аналізу діяльності малих підприємств, можна віднести математичні підходи. Одним із ключових методів є економетрія, яка використовує економіко-математичні техніки для аналізу даних і вимірювання різних соціально-економічних явищ. Завдяки економетрії можна моделювати складні процеси в економіці, що забезпечують більш глибоке усвідомлення ринкових тенденцій.

Соціометрія, а свою чергу, є важливим інструментом для аналізу структури та функціонування соціальних груп на основі кількісних оцінок. Це дозволяє підприємствам досліджувати соціальні взаємозв'язки та адаптувати свої стратегії до змін у поведінці споживачів.

Отже, використання цих спеціалізованих методів дає можливість малим підприємствам отримувати важливу інформацію про ринок, споживачів і конкурентів, що в свою чергу сприяє формуванню ефективних стратегій для їх розвитку.

При оцінці регіонального аналізу малого бізнесу за допомогою статистичних методів важливо звернути увагу на кілька ключових аспектів

[19]. По-перше, необхідно вивчити динаміку розвитку малих підприємств у регіоні. Це передбачає аналіз кількості малих підприємств протягом кількох років і виявлення тенденцій. Такий підхід допомагає зрозуміти, чи малий бізнес у регіоні зростає, чи, навпаки, скорочується.

По-друге, важливим показником є кількість малих підприємств на 10 тисяч населення. Цей показник дозволяє оцінити насиченість ринку малими підприємствами та зрозуміти, наскільки активно розвивається підприємницька діяльність у регіоні.

Крім того, необхідно проаналізувати структуру малих підприємств за різними видами економічної діяльності. Це дозволяє виявити, які сектори економіки є найбільш активними та які послуги чи товари пропонуються споживачам [20].

Не менш важливо провести порівняння середньомісячної заробітної плати на малих підприємствах із розмірами прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати. Такий аналіз дозволяє оцінити, наскільки прибутковими є малий бізнес у різних секторах економіки, а також виявити можливі ризики для працівників.

Слід також розглянути вплив зовнішніх факторів, таких як економічні умови, політика держави щодо підтримки малого бізнесу, а також соціальні зміни в регіоні. Аналізу підлягає також конкурентне середовище, яке впливає на розвиток малих підприємств.

Також для аналізу малого бізнесу у регіоні використовують кореляційно-регресійний аналіз. Він є потужним інструментом для дослідження взаємозв'язків між різними змінними, що може бути надзвичайно корисно при аналізі малих підприємств. Його використовують для того, щоб зрозуміти, як одна змінна залежить від інших факторів [21]. Використання цього аналізу дозволяє точніше планувати стратегію розвитку, оптимізувати витрати, підвищувати ефективність маркетингу та забезпечити сталий ріст підприємства в конкурентному середовищі.

Також слід підкреслити значущість дисперсійного аналізу, який є потужним інструментом для порівняння середніх значень між кількома групами даних і дозволяє оцінити наявність статистично значущих відмінностей між ними. У контексті дослідження малого бізнесу в регіоні, метод дисперсійного аналізу може бути використаний для аналізу різниць між підприємствами, наприклад, за такими ознаками:

- сектори діяльності;
- розміри підприємств;
- географічне розташування [22].

Цей метод має кілька важливих переваг. По-перше, він дозволяє визначити, чи є статистично значущі відмінності між групами. По-друге, він дозволяє одночасно порівнювати кілька змінних, що дає можливість отримати більш глибокі та різнобічні результати.

Використання цих методів є важливим інструментом для комплексного дослідження та оцінки факторів, що впливають на розвиток малого бізнесу в регіоні. Вони дозволяють:

1. зрозуміти, які фактори найбільше впливають на успіх підприємств;
2. аналізувати взаємозв'язки між різними змінними, такими як витрати, доходи, маркетинг, інновації та задоволеність клієнтів;
3. проводити порівняльний аналіз між різними групами підприємств для виявлення найкращих практик та стратегій.

Ці методи допомагають бізнесу приймати обґрунтовані рішення, а також розробляти стратегії для покращення ефективності та сталого розвитку на основі аналізу даних.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз динаміки розвитку малого бізнесу в Україні

Підприємництво в Україні є важливим фактором економічного розвитку країни. В свою чергу, малий бізнес виконує ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та створенні нових робочих місць, а також у розвитку регіональних економік. Він не тільки активно сприяє зростанню ВВП, але й дає змогу залучати інвестиції, підтримувати конкуренцію та інноваційні процеси в різних галузях. Зважаючи на це, стан і динаміка розвитку малого бізнесу мають вагомое значення для загальної економічної ситуації в країні.

Загальна ситуація з підприємництвом в Україні за останні роки характеризується певними змінами, як позитивними, так і негативними. З одного боку, спостерігається поступове зростання підприємницької активності, зокрема в малому та середньому бізнесі, що є результатом ряду реформ та ініціатив, спрямованих на спрощення адміністративних процедур, зниження податкового навантаження, поліпшення доступу до фінансування та інші чинники. З іншого боку, економічні труднощі, політична нестабільність, зміни у законодавчому середовищі, а також глобальні виклики, такі як пандемія COVID-19 та війна в Україні, значно вплинули на розвиток підприємництва. Це створює певні ризики для стійкості та подальшого зростання малого бізнесу.

Одним із основних показників, що характеризує розвиток малого бізнесу, є динаміка зміни кількості діючих підприємств в країні. Цей показник дозволяє оцінити не лише рівень підприємницької активності у певний період, але й виявити основні тенденції, які можуть вказувати на успішність чи проблеми у веденні бізнесу. Зміни в кількості діючих підприємств є відображенням загальної економічної ситуації в країні, а також ефективності тих чи інших державних політик щодо підтримки малого бізнесу [10]. Якщо кількість підприємств зростає, це може свідчити про покращення умов для ведення

бізнесу, наявність споживчого попиту та зростання інвестиційної привабливості країни. Якщо ж спостерігається спад, це може бути результатом різних негативних факторів, таких як підвищення податкового навантаження, складності з доступом до фінансування, збільшення регуляторного тиску або економічні кризи.

Тому, аналіз динаміки зміни кількості діючих підприємств є важливим інструментом для вивчення не тільки поточного стану малого бізнесу, але й для прогнозування його розвитку в майбутньому [13]. Це дозволяє глибше зрозуміти, які фактори впливають на бізнес-середовище країни, та розробити рекомендації щодо вдосконалення підприємницької політики.

У таблиці 2.1 наведена кількість діючих підприємств в Україні за період з 2015 по 2023 роки, що дає змогу оцінити загальні тренди та зробити висновки щодо стану малого бізнесу в країні.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості діючих підприємств в Україні за 2015–2023 роки,
тис. одиниць

Рік	Усього підприємств	Великі підприємства	Середні підприємства	Малі підприємства	З них мікропідприємств
2015	343,4	0,4	15,2	327,8	284,2
2016	306,4	0,4	14,9	291,1	247,6
2017	338,3	0,4	15,0	322,9	278,1
2018	356,0	0,4	16,1	339,4	292,8
2019	380,6	0,5	17,8	362,3	313,4
2020	373,8	0,5	17,6	355,7	307,9
2021	370,8	0,6	17,5	352,7	304,7
2022	296,8	0,4	15,3	281,1	218,1
2023	254,5	0,4	12,6	241,5	194,8

Джерело: розроблено автором за даними [23]

За даними таблиці 2.1 можна зробити висновки, що загальна кількість підприємств в Україні протягом 2015-2022 років демонструє певні коливання. Якщо у 2015 році було зареєстровано 343,4 тис. підприємств, то в 2023 році їхня кількість знизилася до 254,5 тис. одиниць, що є значним спадом на 88,9 тис. підприємств або 25,9%. Спад підприємницької активності відображає складні умови для ведення бізнесу в Україні. Пандемія та війсьні дії створили кризу в

економіці, яка позначилася на всіх секторах, включаючи малий бізнес. Зниження кількості підприємств – це результат не тільки економічної кризи, а й загальної невизначеності в бізнес-середовищі, зниження споживчого попиту та обмеженого доступу до фінансування для підприємців.

Особливо значні зміни спостерігаються у сегменті малого бізнесу, що є основною рушійною силою підприємницької активності в країні. Якщо в 2015 році кількість малих підприємств становила 327,8 тис., то до 2023 року цей показник знизився до 241,5 тис., що означає скорочення на 86,3 тис. підприємств, або 26,3%. Зокрема, різке зниження малих підприємств спостерігалось в період 2022-2023 років. У 2022 році їх було 281,1 тис., але вже в 2023 році кількість зменшилася до 241,5 тис. підприємств, що становить падіння на 39,6 тис. одиниць, або близько 14,1%. Це падіння пояснюється складнощами ведення бізнесу під час воєнного стану, припиненням або зниженням обсягів діяльності через нестабільну економічну ситуацію, падіння попиту та зростання ризиків.

Мікропідприємства, як найчисельніша категорія серед малих підприємств, зазнали ще більших змін. Якщо в 2015 році їх було 284,2 тис., то до 2023 року кількість мікропідприємств скоротилася до 194,8 тис., що становить падіння на 89,4 тис. підприємств або 31,5%. Це свідчить про те, що саме мікропідприємства найбільше постраждали від економічної кризи та війни, оскільки вони зазвичай не мають достатніх фінансових резервів та адаптаційних можливостей для подолання таких великих потрясінь. Вони, ймовірно, не змогли адаптуватися до нових умов ринку, зменшення попиту та відсутності доступу до кредитів і фінансування, що призвело до їх закриття чи скорочення діяльності.

Незважаючи на загальний спад у секторі малого бізнесу, динаміка середніх підприємств залишалася відносно стабільною. Кількість середніх підприємств скоротилася лише на кілька одиниць з 15,2 тис. у 2015 році до 12,6 тис. у 2023 році, що є зниженням на 17%. Це свідчить про те, що середні підприємства змогли частково адаптуватися до кризових умов та залишитися

на ринку, завдяки більшому обсягу ресурсів, кращим можливостям для оптимізації діяльності та здатності витримувати економічні потрясіння.

Аналізуючи ці дані, можна зробити очевидний висновок, що на загальному фоні по країні відбулося значне скорочення кількості малих підприємств. Проте, для більш детального розуміння ситуації варто провести додатковий аналіз регіональних показників, щоб оцінити зміну кількості підприємств на рівні окремих областей. Такий підхід дозволяє більш глибоко розібратися в тому, як різні регіони реагують на економічні виклики, зокрема на наслідки війни, пандемії та інших факторів, що впливають на підприємницьку активність.

У кожній області ситуація може суттєво відрізнятись, оскільки різні регіони мають різні умови для ведення бізнесу, різний рівень розвитку інфраструктури, доступ до фінансових ресурсів, а також специфічні проблеми та можливості, пов'язані з їх економічною ситуацією.

Такий аналіз дозволить виявити найбільш проблемні регіони, де бізнес постраждав від найсильніших економічних ударів, а також виділити області, де підприємницька активність збереглася або навіть зросла, що може бути важливим для подальшої розробки регіональних стратегій підтримки малого бізнесу. У результаті можна отримати цінні дані для розробки політики, яка буде орієнтованою на потреби кожного окремого регіону, що дозволить ефективніше реагувати на виклики та створювати умови для розвитку підприємництва в Україні.

Для цього створимо таблицю 2.2, в якій буде представлена кількість малих підприємств по регіонах за період 2015-2023 років.

Таблиця 2.2

Кількість малих підприємств за регіонами у 2015 – 2023, тис. одиниць

Область	Роки								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Вінницька	8,96	8,15	8,70	9,16	9,67	9,27	9,44	7,46	8,71
Волинська	5,30	4,73	5,29	5,59	5,90	5,67	5,91	4,85	5,62
Дніпропетровська	25,96	24,32	26,60	27,77	29,68	29,32	29,02	23,25	26,51
Донецька	10,85	9,89	9,90	9,20	9,69	8,87	9,20	2,96	3,07
Житомирська	6,23	5,54	6,10	6,50	6,86	6,60	6,58	5	5,95
Закарпатська	5,85	4,8	5,54	6,17	6,09	6,36	6,28	4,62	5,41
Запорізька	13,81	12,87	13,97	14,37	14,97	14,69	14,69	7,53	9,26
Івано-Франківська	7,65	6,58	7,34	7,97	8,25	7,75	7,44	5,71	6,75
Київська	17,16	16,86	18,40	19,04	20,00	19,25	19,19	13,68	17,02
Кіровоградська	7,33	6,85	7,40	7,72	8,32	8,14	7,95	6,71	7,33
Луганська	3,10	3,30	3,20	3,24	3,52	3,18	3,13	0	1
Львівська	17,80	14,74	17,06	18,23	19,38	19,82	20,08	15,68	18,77
Миколаївська	10,22	9,70	10,45	11,07	11,87	11,07	11,07	6,67	8,26
Одеська	23,04	20,19	23,20	23,80	24,88	24,51	23,02	16,22	19,65
Полтавська	9,59	8,42	9,60	10,34	10,75	10,44	10,59	8,46	9,64
Рівненська	4,97	4,40	4,99	5,21	5,58	5,65	5,79	4,7	5,40
Сумська	5,47	4,91	5,32	5,56	5,79	5,67	5,72	4,56	4,99
Тернопільська	4,85	4,01	4,48	4,77	4,78	4,82	4,82	3,82	4,49
Харківська	23,82	19,32	21,46	22,56	23,74	23,86	24,53	15,01	17,86
Херсонська	7,73	6,88	7,82	7,92	8,20	7,80	7,50	1,58	2,56
Хмельницька	6,62	5,86	6,57	7,03	7,41	7,21	7,25	5,77	6,68
Черкаська	7,83	7,60	8,41	8,69	9,17	8,76	8,70	6,78	7,75
Чернівецька	3,90	3,34	3,75	3,91	4,02	3,98	3,86	2,81	3,47
Чернігівська	5,67	4,88	5,56	5,71	5,99	5,81	5,74	3,91	4,60
м.Київ	83,96	72,88	81,69	87,75	97,71	97,11	95,7	68,72	82,42

*Джерело: розроблено автором за даними
[23;24;25;26;27;28;29;30;31;32;33;34;35;36;37;38]*

У 2022 році спостерігається значне скорочення кількості малих підприємств по всій території України, що безпосередньо пов'язано з початком повномасштабного вторгнення. Це призвело до серйозних економічних труднощів та зменшення підприємницької активності в багатьох регіонах. Однак найбільші зміни відбулися в Донецькій, Луганській та Херсонській областях, де війна спричинила практично повне припинення бізнесової діяльності.

Зокрема, в Донецькій області кількість малих підприємств у 2021 році становила 9,2 тис. одиниць, однак у 2022 році цей показник скоротився на

67,83% або на 6,24 тис. одиниць. Це значне падіння було спричинене активними бойовими діями та евакуацією підприємців. У Луганській області ситуація була ще більш критичною: у 2021 році було зафіксовано 3,13 тис. малих підприємств, а в 2022 році через окупацію області кількість підприємств склала 0. У 2023 році зареєстровано лише 1 підприємство, що вказує на майже повну відсутність економічної діяльності на цей час.

Не менш складною була ситуація і в Херсонській області, де кількість малих підприємств у 2021 році становила 7,5 тис. одиниць, а в 2022 році скоротилася на 78,93%, або на 1,58 тис. одиниць, що є наслідком тимчасової окупації території. У 2023 році ситуація трохи покращилася — кількість підприємств зросла до 2,56 тис. одиниць, але, на жаль, цей показник все ще не досяг рівня 2021 року, що свідчить про складність відновлення бізнесу в регіоні.

Незважаючи на серйозні труднощі, більшість інших областей, таких як Київська, Львівська, Одеська та Харківська, також зазнали скорочення кількості малих підприємств.

В цілому, порівняно з 2015 роком, в усіх областях України відбулося значне зниження кількості малих підприємств, причому найбільші втрати спостерігаються у тих регіонах, де відбувалися активні бойові дії.

У межах проведеного аналізу ми здійснимо детальне вивчення кількості малих підприємств, зареєстрованих у різних регіонах України за 2023 рік. Для досягнення більш точних висновків та кращого розуміння розподілу бізнес-активності серед регіонів, застосуємо статистичне групування. Це дозволить поділити території на певні категорії залежно від кількості та типу малих підприємств, що працюють у кожному з регіонів. Такий підхід дасть змогу не лише порівняти регіони між собою, а й виявити потенційні тенденції розвитку малого бізнесу, а також з'ясувати, які фактори можуть впливати на його кількість і динаміку.

Групування будемо робити по 4 групах, які представимо у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Групування регіонів за інтегральним індексом у 2023 р.

Групи регіонів за значенням інтегрального індекса, од. виміру	Кількість областей
1 – 7,3775	14
7,3775 – 13,755	5
13,755 – 20,1325	4
20,1325 – 26,51	1

Джерело: побудовано автором за даними таблиці 2.2

Рис. 2.1. Регіональний розподіл малих підприємств за кількістю у 2023 році

Джерело: побудовано автором за даними таблиці 2.2

За даними рисунку 2.1 можна побачити, що до першої групи входять такі області України: Закарпатська, Івано – Франківська, Чернівецька,

Тернопільська, Хмельницька, Волинська, Рівненська, Житомирська, Кіровоградська, Чернігівська, Сумська, Херсонська, Донецька, Луганська.

До другої групи увійшли такі регіони: Вінницька, Черкаська, Полтавська, Миколаївська, Запорізька.

До третьої групи входять Львівська, Київська, Одеська та Харківська області.

До четвертої групи входить лише одна область – Дніпропетровська.

Для кращого розуміння динаміки змін у конкретному регіоні, зокрема в Одеській області, побудуємо графік, що зображено на рисунку 2.2. Він наочно відображатиме зміни кількості малих підприємств в цьому регіоні протягом останніх років.

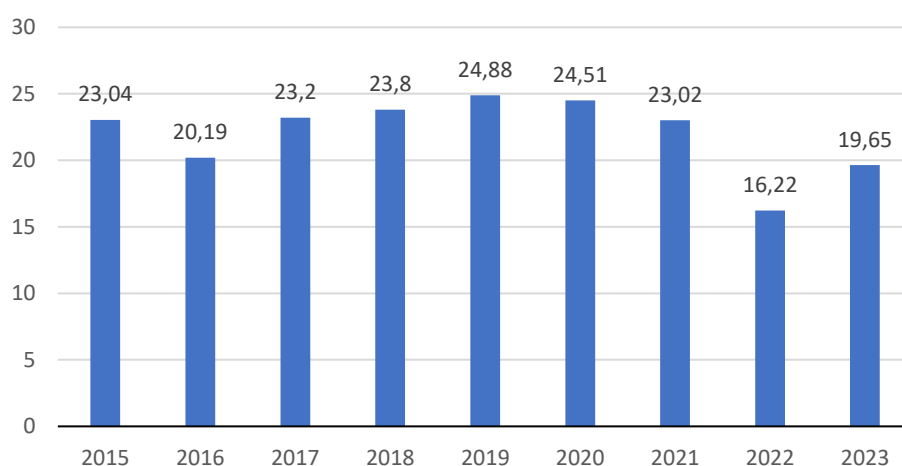

Рис. 2.2. Динаміка кількості суб'єктів малого підприємництва в Одеській області за 2015 – 2023 роки, тис. одиниць

Джерело: розроблено автором за даними [37]

За даними рисунку 2.2, можна зробити висновок, що найбільша кількість малих підприємств в Одеській області була зафіксована в 2019 році, коли кількість підприємств досягла 24,88 тис. одиниць. Це свідчить про стабільний розвиток бізнес-середовища та високий рівень підприємницької активності в області на той час. Проте вже в 2020 році відбулося незначне зниження

показника, яке, ймовірно, було обумовлене початком повномасштабного вторгнення. У 2022 році кількість малих підприємств в області склала лише 16,22 тис. одиниць, що є зниженням на 35,2% порівняно з попереднім роком. Проте падіння не було дуже різким, і вже в 2023 році кількість малих підприємств стабілізувалася на рівні 19,65 тис. одиниць.

Зважаючи на це, можна зробити висновок, що хоча область і зазнала значних втрат у зв'язку з війною, бізнес-середовище починає поступово відновлюватися і підприємці знову намагаються стабілізувати свою діяльність.

2.2. Аналіз структури малого бізнесу за видами економічної діяльності

Аналіз структури малого бізнесу в Україні, зокрема в Одеській області, є важливим інструментом для розуміння основних тенденцій та особливостей розвитку підприємництва в регіоні. Структурні зміни в економіці мають прямий вплив на кількість і характер підприємств у різних секторах економіки, що в свою чергу дозволяє визначити, які галузі стають найбільш перспективними для розвитку малого бізнесу. Вивчення цих тенденцій дозволяє не тільки оцінити ефективність поточного стану підприємництва, але й допомогти розробити стратегії для стимулювання його розвитку в майбутньому [29].

Малий бізнес в Україні зазнає значного впливу з боку змін у національній економіці, розвитку нових технологій, а також змін у споживчих вподобаннях і попиті на різноманітні товари та послуги. Водночас, на регіональному рівні, такі фактори, як географічне розташування, рівень розвитку інфраструктури, доступність фінансових ресурсів, а також підтримка з боку місцевих органів влади відіграють важливу роль у визначенні напрямків розвитку малого бізнесу. Одеська область, завдяки своєму стратегічному положенню, є важливим економічним центром України, що робить її привабливою для підприємців [32]. Сприятливі умови для розвитку малого бізнесу в області

включають розвинену транспортну інфраструктуру, близькість до портів та ринків, а також динамічний розвиток сектора послуг та торгівлі.

Однак, розвиток малого бізнесу в Одеській області також залежить від загальноекономічної ситуації в Україні. В умовах економічної нестабільності чи криз, малий бізнес часто стикається з низкою проблем, таких як обмежений доступ до фінансування, високі податки, непередбачуваність ринку та інші. Водночас на розвиток малого бізнесу можуть позитивно впливати такі фактори, як державна підтримка підприємців, доступ до новітніх технологій, програми розвитку інфраструктури та стимулювання інвестицій у локальні проекти.

Для детального аналізу ситуації в Одеській області варто звернути увагу на структуру малого бізнесу за видами економічної діяльності. Це дозволить з'ясувати, які саме сектора є найбільш розвиненими в регіоні, а також де спостерігаються потенційні можливості для розвитку. Зокрема, важливо визначити, чи зростає кількість підприємств у певних сферах, таких як сільське господарство, торгівля, надання послуг, виробництво, будівництво та інші.

Щоб більш детально вивчити ці тенденції, можна звернутися до таблиці 2.4 (Додаток А), яка надає дані щодо кількості підприємств за видами економічної діяльності в Одеській області. Ці дані дозволяють оцінити, які сфери економіки області є найбільш популярними серед підприємців, а також де спостерігається найбільший потенціал для розширення малого бізнесу в найближчі роки.

За даними таблиці 2.4, можна побачити, що сектором з найбільшою кількістю підприємств є оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, що утримував лідерство починаючи з 2015 року. Тільки у 2017 році сектор сільське, лісове та рибне господарство трохи перевищив кількість підприємств. Проте, протягом наступних років відбулося незначне зниження кількості підприємств у цьому секторі – у 2015 році їх було 5023, а у 2023 році стало 4521, що свідчить про скорочення на 9,99 %.

Сектор освіта до 2017 року мав найменшу кількість підприємств серед усіх секторів, але починаючи з 2017 року спостерігається стабільне зростання кількості освітніх підприємств. Таким чином, сектор фінансова та страхова діяльність з 2017 року став сектором з найменшою кількістю підприємств. Це може свідчити про зменшення попиту на фінансові та страхові послуги серед малого бізнесу, що в свою чергу відображає тенденції в економіці.

Загалом, якщо порівнювати 2023 рік з 2015 роком, можна відзначити, що майже у всіх секторах спостерігається зниження кількості підприємств, за винятком двох: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність та освіта. У секторі транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, кількість підприємств зросла з 1883 у 2015 році до 1935 у 2023 році, що становить підвищення на 2,76%. У секторі освіти кількість підприємств збільшилася з 148 у 2015 році до 180 у 2023 році, що означає зростання на 21,62%. Це свідчить про зростаючий попит на приватні освітні послуги та розвиток інфраструктури для навчання в регіоні.

Таким чином, можна зробити висновок, що в Одеській області є певні сектори, які продовжують демонструвати стабільність і навіть зростання, такі як освіта та транспорт, водночас інші сектори переживають зменшення кількості підприємств, що потребує уваги і підтримки для забезпечення рівноваги в економіці регіону.

Розглянемо також кількість найманих працівників на малих підприємствах Одеської області по галузях економіки. Цей може бути корисним для кількох цілей. По-перше, він дозволяє оцінити структуру зайнятості та визначити, в яких секторах економіки спостерігається найбільша кількість робочих місць, а також виявити тенденції їх зміни. Це важливо для розробки ефективних програм підтримки малого бізнесу та планування економічної політики, зокрема щодо сприяння розвитку тих галузей, де спостерігається зростання зайнятості [31]. По-друге, аналіз може допомогти виявити проблеми на ринку праці, такі як скорочення кількості працівників у певних секторах, що може бути сигналом для підприємців про необхідність

коригування стратегії або пошуку нових можливостей. Для органів влади це також важливий інструмент для оцінки ефективності підтримки малого бізнесу та соціальних ініціатив, направлених на покращення умов праці та зайнятості. Окрім того, такий аналіз допомагає інвесторам зрозуміти, які галузі мають найбільший потенціал для розвитку, а також сприяє оптимізації використання трудових ресурсів як на рівні окремих підприємств, так і на рівні регіону в цілому [32]. Інформація для аналізу представлена в таблиці 2.5 (Додаток Б).

Аналіз даних таблиці 2.5 свідчить про суттєві зміни в кількості працівників на малих підприємствах Одеської області в період 2015-2023 років. Найбільша кількість працівників спостерігалась у секторі «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів». У 2015 році в цьому секторі працювало 18 447 осіб, але до 2023 року кількість працівників знизилась до 16 355, що свідчить про певне скорочення зайнятості в цій галузі. Пік зайнятості в цьому секторі припав на 2021 рік, коли чисельність працівників досягла 20 595 осіб, що може бути результатом тимчасового відновлення економіки після пандемії чи зростання попиту на товари та послуги.

Натомість, сектор «Фінансова та страхова діяльність» показує значні коливання: у 2023 році було зафіксовано найменшу кількість працівників — всього 341 особу. Це зниження може свідчити про скорочення робочих місць у малому бізнесі в цій галузі, що могло бути викликано автоматизацією процесів, цифровізацією фінансових послуг або зміною структури ринку. Найбільша кількість працівників у цьому секторі була зафіксована у 2016 році, а саме 787 осіб, що, ймовірно, відображає пік розвитку фінансових та страхових послуг у регіоні.

Загалом, аналіз показує, що різні галузі, зокрема торгівля та фінансові послуги, зазнали значних змін у кількості працівників за останні роки, що може бути результатом як внутрішніх економічних процесів, так і зовнішніх факторів, таких як технологічні інновації або економічні кризи.

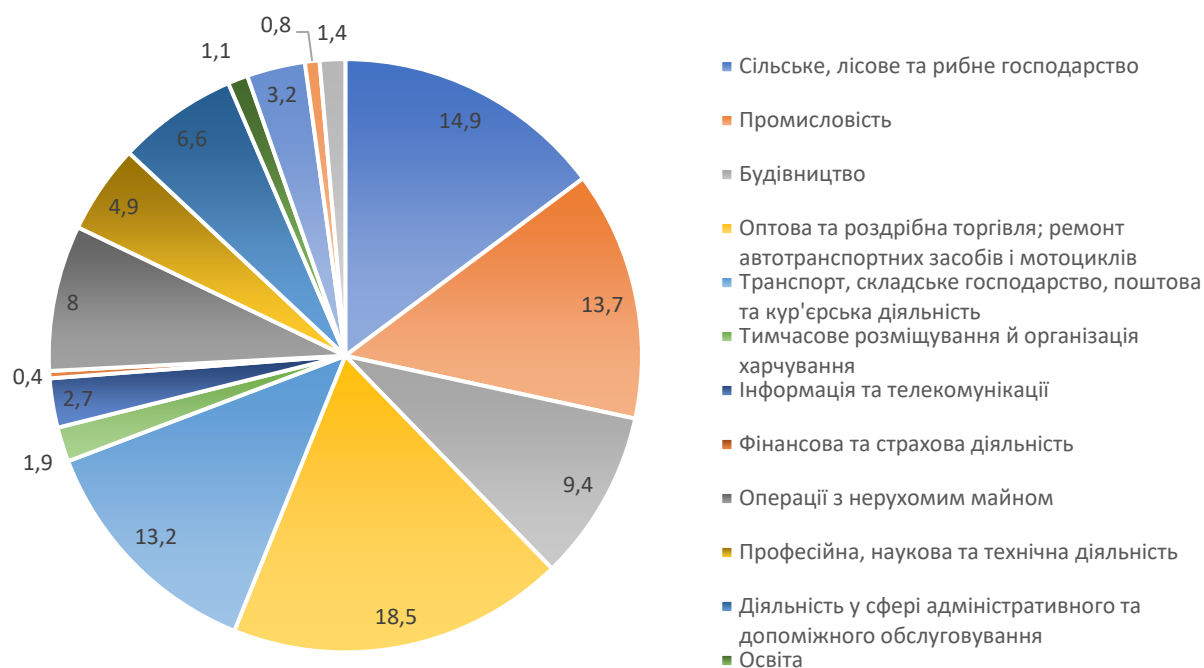

Рис. 2.3. Структура зайнятості в Одеській області за секторами економіки у 2023 році

Джерело: побудовано автором на основі даних таблиці 2.5

У 2023 році в Одеській області найбільший внесок у загальну кількість зайнятих осіб в Україні мають галузі оптової та роздрібної торгівлі, а також ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, що складає 18,5%. Сільське, лісове та рибне господарство займає 14,9%, а промисловість – 13,7%. Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність складають 13,2% від загальної кількості зайнятих, що свідчить про важливість цих секторів для економіки. Будівництво, яке має частку 9,4%, також відіграє важливу роль у розвитку інфраструктури.

Меншу частку складають галузі професійної, наукової та технічної діяльності (4,9%) і охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (3,2%). Фінансова та страхова діяльність займають лише 0,4%, що свідчить про обмежену представленість цього сектора в загальній структурі зайнятості. Інші сектори, такі як тимчасове розміщування й організація харчування (1,9%), інформація та телекомунікації (2,7%), освіта (1,1%), мистецтво, спорт, розваги

та відпочинок (0,8%) і надання інших видів послуг (1,4%), мають значно менший вплив на

ринок праці. Загалом, структура зайнятості в Одеській області на 2023 рік відображає значну роль традиційних галузей, таких як торгівля, сільське господарство та промисловість, при цьому менш представленими є високотехнологічні та спеціалізовані сфери.

Для більш глибокого розуміння ситуації у Одеській області, проведемо аналіз оплати праці на малих підприємствах, який є важливим аспектом дослідження, оскільки він дає змогу оцінити фінансову стабільність підприємств та їх здатність забезпечувати конкурентоспроможні умови праці для своїх співробітників. Динаміка заробітних плат дозволяє визначити тенденції зростання чи зниження оплати праці в малому бізнесі, що може вказувати на економічний стан підприємств, їх здатність адаптуватися до змін на ринку та реагувати на зовнішні виклики [39]. Оцінка рівня заробітних плат також допомагає виявити, які галузі малого бізнесу є більш привабливими для працівників, а які – менш, що має важливе значення для кадрової політики та конкурентоспроможності підприємств у регіоні.

Аналіз оплати праці також дозволяє оцінити вплив економічної ситуації на малий бізнес та рівень соціальних стандартів у регіоні. Зростання зарплат може свідчити про економічне відновлення та розвиток малого бізнесу, в той час як їх зниження може бути ознакою фінансових труднощів або стагнації. Крім того, цей аналіз дає можливість оцінити ефективність державної політики в частині підтримки підприємців та встановлення соціальних стандартів, а також виявити проблеми, які потребують коригування для поліпшення умов праці та підвищення якості життя працівників [38].

У таблиці 2.6 (Додаток В) представлено динаміку оплати праці на малих підприємствах Одеської області.

Динаміка обсягів реалізованої продукції на підприємствах України за різними галузями в період з 2015 по 2023 рік показує загальний тренд зростання економічної активності, хоча й з деякими коливаннями залежно від галузі.

Загальний обсяг реалізованої продукції зріс з 2 888 064,2 тис. грн у 2015 році до 8 915 854,1 тис. грн у 2023 році, що свідчить про стабільний економічний розвиток.

Особливо значне зростання спостерігається в таких галузях, як сільське господарство, де обсяг реалізації зріс з 308 338,4 тис. грн у 2015 році до 1 453 839,3 тис. грн у 2023 році, та промисловість, що збільшила свої показники з 363 143,2 тис. грн до 1 062 932,7 тис. грн. Промисловість, хоча й показала позитивну динаміку, має деякі відсутні дані в 2020 році, що може свідчити про вплив економічних криз або інших факторів.

Галузь будівництва також демонструє стійке зростання, однак зниження обсягів у 2022 році може бути пов'язано з економічними чи політичними труднощами. Торгівля продовжує розвиватися, зростаючи з 537 308,4 тис. грн у 2015 році до 1 657 532,9 тис. грн у 2023 році. Сектор транспорту та складського господарства також показує стабільне зростання, від 411 029,8 тис. грн у 2015 році до 1 545 454,5 тис. грн у 2023 році, що свідчить про розширення інфраструктури та збільшення попиту на транспортні послуги.

Сектор тимчасового розміщування та організації харчування зазнав значних коливань, зокрема через пандемію COVID-19, що відобразилось на зниженні обсягів реалізації в 2022 році. Водночас, інформаційні технології та телекомунікації продовжують зростати, з обсягом від 146 617 тис. грн у 2016 році до 309 769,5 тис. грн у 2023 році, що підтверджує розвиток цифрових технологій та телекомунікаційних послуг.

Фінансова та страхова діяльність, незважаючи на деяку нестабільність даних у певні роки, також показує помірне зростання, як і галузь операцій з нерухомим майном, що демонструє сталий попит на нерухомість. Інші сектори, такі як професійна та наукова діяльність, адміністративне обслуговування та охорона здоров'я, показують змішану динаміку, що може свідчити про зміни в попиті на ці послуги.

У наведеній таблиці спостерігається відсутність даних для деяких видів економічної діяльності за певні роки. Також вказано, що деякі показники для

секторів, таких як освіта, охорона здоров'я, мистецтво та інші види послуг, не були зібрані чи оприлюднені в деяких роках.

Загалом, можна побачити стійке зростання основних економічних секторів в Одеській області з деякими коливаннями, спричиненими різними зовнішніми і внутрішніми чинниками. Попри економічні труднощі в окремих галузях, в цілому економіка продовжує демонструвати позитивні тенденції розвитку, хоча для деяких секторів необхідна додаткова підтримка для подолання перешкод і подальшого зростання.

2.3. Аналіз та оцінка ефективності діяльності підприємств малого бізнесу

Для того, щоб зрозуміти основні тенденції економічної діяльності малих підприємств в Одеській області, необхідно звернути увагу на різноманітні галузі, в яких здійснюється їх діяльність. Вивчення даних за кількістю підприємств, чисельністю зайнятих працівників та обсягом реалізованої продукції дає можливість виявити найважливіші зміни у розвитку місцевої економіки. Кожен з секторів економічної діяльності має свою динаміку, що відображає загальні тенденції в області.

В даному розділі представлено аналіз основних видів економічної діяльності малих підприємств Одеської області на основі таких показників, як кількість підприємств, чисельність працівників та обсяг реалізованої продукції за період з 2021 по 2023 рік. Ці дані дозволяють зробити висновки про те, які галузі демонструють позитивну або негативну динаміку, а також про те, які з них найбільш впливають на економічний розвиток регіону [39]. Вивчимо зміни, що сталися за цей період у найбільш значущих секторах, таких як сільське господарство, промисловість, будівництво, торгівля та інші.

В економіці Одеського регіону, станом на 2023 рік, вагомий внесок вносить такі види господарської діяльності малого бізнесу як:

1. оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів;
2. сільське, лісове та рибне господарство;
3. промисловість;
4. будівництво;
5. транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність;
6. операції з нерухомим майном;
7. інформація та телекомунікації;

Для того, щоб оцінити динаміку розвитку суб'єктів малого підприємництва Одеської області за різними видами економічної діяльності, складемо таблицю 2.7 (Додаток Д), що відображає зміни в кількості малих підприємств, кількості зайнятих працівників та обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) за 2021–2023 роки. В таблиці наведено дані про приріст у відсотках для кожного з показників, що дозволяє оцінити тенденції та ефективність діяльності підприємств в різних галузях.

Зробивши аналіз таблиці 2.7, можна зробити кілька важливих висновків щодо розвитку малих підприємств в Одеській області протягом 2021–2023 років. Секція сільське, лісове та рибне господарство зазнало значного скорочення кількості малих підприємств, з 3269 у 2021 році до 2177 у 2022 році. Проте, у 2023 році відбулося відновлення до 2898 одиниць. Кількість працівників у цій сфері продовжує знижуватися, з 16636 осіб у 2021 році до 14343 осіб у 2023 році (-3,76%), що свідчить про скорочення робочих місць, хоча це може бути частково компенсовано технологічними змінами або оптимізацією. Попри скорочення чисельності підприємств та працівників, обсяг реалізованої продукції значно зріс на 31,27% за три роки, що вказує на підвищення ефективності виробництва та зростання вартості продукції.

У секторі промисловості число малих підприємств зменшилось на 17,45% за три роки, що може бути результатом економічної невизначеності або трансформацій у галузі. Також відбувся незначний спад зайнятих працівників,

що може свідчити про автоматизацію виробництва або оптимізацію трудових ресурсів. Водночас обсяг реалізованої продукції виріс на 30,94%, що свідчить про зростання ефективності підприємств і поліпшення економічних показників при зменшенні їх кількості.

У сфері будівництва спостерігається зниження на 14,31%, що може бути пов'язано з уповільненням темпів розвитку будівельної галузі в умовах економічної нестабільності. Скорочення чисельності працівників на 1,03% є незначним, що свідчить про збереження попиту на робочу силу в будівництві, хоча і з деякими труднощами. Зниження обсягу продукції на 32,56% є серйозним показником, що вказує на значний спад у галузі. Це може бути результатом економічної рецесії або зменшення кількості будівельних проектів у регіоні [39].

У галузі оптової та роздрібної торгівлі відбувається зниження числа підприємств на 20,81%, що може свідчити про труднощі, з якими зіштовхуються підприємці в умовах інфляції та зменшення купівельної спроможності населення. Кількість працівників у цій сфері зменшилась на 0,89%, що вказує на збереження певного рівня зайнятості, незважаючи на скорочення підприємств. Зростання обсягу реалізованої продукції на 25,95% є позитивним сигналом, що може свідчити про збільшення ефективності торгівлі або розширення онлайн-продажів.

Сфера транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності показала зменшення підприємств на 17,73%, що вказує на певні проблеми в цій сфері, хоча кількість працівників зросла на 6,69%. Обсяг продукції показав приріст на 22,13%, що може бути наслідком підвищення попиту на логістичні послуги та кур'єрську доставку.

Тимчасове розміщування й організація харчування показало зниження підприємств на 12,23% і це є показником того, що ця галузь зазнала серйозного удару через кризу, що викликана змінами в поведінці споживачів та обмеженнями в періоди пандемії. Зменшення кількості зайнятих працівників на 25,42% вказує на значний спад попиту на ці послуги. Зниження обсягу

реалізованої продукції на 20,72% підтверджує негативний вплив економічних труднощів на цей сектор.

Незважаючи на зменшення кількості підприємств на 13,56%, сектор інформації та телекомунікації продовжує розвиватися завдяки високому попиту на послуги зв'язку та інтернет-технології. Спостерігається скорочення кількості працівників на 9,01%, що може бути результатом технологічних змін і автоматизації в секторі. Приріст обсягу продукції на 20,38% свідчить про зростання ефективності та стабільний попит на послуги телекомунікацій.

У сфері охорони здоров'я та надання соціальної допомоги відбулося зростання на 14,75%, хоча і незначне, це свідчить про стабільність цього сектору, який продовжує надавати необхідні послуги. Незначне збільшення кількості працівників є позитивним фактором, що вказує на сталий попит на медичні послуги. Зниження обсягу реалізованої продукції на 26,11% може бути зумовлене скороченням фінансування або змінами в організації медичних послуг.

У таблиці можна помітити відсутність деяких даних, зокрема деяких даних про фінансову та страхову діяльність, освіту та надання інших видів послуг. Відсутність або неповні дані по цим галузям значно ускладнює повний аналіз і робить його менш точним. Зокрема, це може викликати труднощі в оцінці впливу кризових факторів на ці сектори, оскільки ми не маємо повного уявлення про їх економічний стан [40].

Для визначення найбільш ефективних видів діяльності підприємств малого бізнесу в регіоні з точки зору ділової активності, здійснимо порівняльний аналіз ключових показників ефективності та господарської діяльності за допомогою рейтингового методу. Для цього будуть проведені певні послідовні дії, а саме:

1. Вихідні дані представимо у вигляді таблиці, де в рядках розташовані номери показників, а в стовпцях – номери видів економічної діяльності. Кожне значення в таблиці відображає показник для певного виду діяльності.

2. Для кожного i -го показника фіксується його найкраще значення K_{max} серед значень, яке виступає в якості еталону. Обмежень щодо кількості аналізованих показників і видів економічної діяльності немає.

3. За спеціалізованою формулою обчислюємо ступінь відхилення показника кожного виду від еталонного значення [39]. Формула для розрахунку має такий вигляд:

$$X_{ij} = \frac{k_{ij}}{k_{max}} \quad (2.1)$$

4. Визначається рейтингова оцінка для кожного виду економічної діяльності за формулою середньоквадратичного відхилення:

$$R_j = \sqrt{\sum_{i=1}^n (1 - x_{ij})^2} \quad (2.2)$$

Для порівняння різних видів малого бізнесу, будемо використовувати показники ділової активності, який включає вивчення рівнів та змін різних коефіцієнтів оборотності, методи розрахунку яких наведені у таблиці 2.8

Таблиця 2.8

Показники оцінки ділової активності підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності

Показник	Економічний зміст	Формула для розрахунку	Умовні позначення
1. Коефіцієнт оборотності активів	Скільки разів за аналізований період відбувся повний цикл операційної діяльності	$K_1 = \frac{Q}{A}$	Q – обсяг реалізації продукції малими підприємствами; A – середньорічна вартість активів підприємств
2. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Відношення виручки від реалізації продукції до суми оборотних засобів	$K_2 = \frac{Q}{A_{об}}$	$A_{об}$ – середньорічна вартість оборотних активів
3. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Скільки разів за рік обернулися кошти, вкладені в розрахунки	$K_3 = \frac{Q}{Д_3}$	$Д_3$ – середня величина дебіторської заборгованості
4. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Розширення або зниження комерційного кредиту, наданого підприємствам	$K_4 = \frac{Q}{К_3}$	$К_3$ – середня величина кредиторської заборгованості

Продовження таблиці 2.8			
5. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Характеризує ефективність використання власного капіталу підприємств	$K_5 = \frac{Q}{B_k}$	B_k – середньорічна вартість власного капіталу
6. Фондовіддача	Виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних виробничих фондів.	$K_6 = \frac{Q}{A_{осн}}$	$A_{осн}$ – середньорічна вартість основних засобів

Джерело: [39]

Для проведення аналізу необхідні проміжні дані про мале підприємництво в Одеській області. З цією метою було створено таблицю 2.9, у якій зібрані всі необхідні для розрахунків дані.

Таблиця 2.9

Проміжні дані про діяльність малих підприємств Одеської області для аналізу ділової активності

Види економічної діяльності	Середньорічна вартість активів, млн. грн	Середньорічна вартість оборотних активів, млн. грн	Середня величина дебіторської заборгованості, млн. грн	Середня величина кредиторської заборгованості, млн. грн	Середньорічна вартість власного капіталу млн. грн	Середньорічна вартість основних засобів млн. грн
Сільське, лісове та рибне господарство	30,07	20,99	72,6	65,4	9,02	0,15
Промисловість	62,68	39,39	19,6	24,8	18,8	1,05
Будівництво	37,2	29,74	11,25	53,6	11,16	0,03
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	79,49	74,17	48,65	67,9	23,85	0,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	55,35	31,61	71,55	83,5	16,6	0,3
Тимчасове розміщування й організація харчування	1,81	0,69	57,7	81,9	0,54	0,01
Інформація та телекомунікації	1,47	0,85	14,45	22,8	0,44	0,04
Операції з нерухомим майном	20,11	7,51	21,7	15,3	6,03	0,29
Професійна, наукова та технічна діяльність	3,55	2,3	16,25	25,3	1,07	0,04
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	9,36	5,64	42,15	57,4	2,81	0,42

Продовження таблиці 2.9						
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5,89	1,77	28,4	15,8	1,77	0,07
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,78	0,21	18,8	3,7	0,23	0,06

Джерело: розроблено автором на основі даних [37;38]

У процесі дослідження було розраховано показники ділової активності малих підприємств к Одеській області за 2023 рік. Розрахунки представлені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Зведені показники ділової активності суб'єктів малого бізнесу регіону за видами економічної діяльності у 2023 р.

Види економічної діяльності	Показники ділової активності					
	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	K_6
Сільське, лісове та рибне господарство	705209,31	1010273,6	292088,76	324245,32	2350958,33	141370960,67
Промисловість	290486,78	462241,98	928964,87	734181,92	968495,29	17340677,62
Будівництво	273035,10	341523,39	902836,05	189494,51	910116,99	338563520
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	931298,69	998098,06	1521663,5	1090264,11	3103938,48	740289328
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	301418,73	527792,69	233172,98	199802,72	1005031,74	55611756,33
Тимчасове розміщування й організація харчування	328982,15	862982,17	10319,89	7270,55	1102699,44	59545770
Інформація та телекомунікації	1548899,93	2678685,76	157569,75	99863,29	5174733,86	56922072,5
Операції з нерухомим майном	387374,43	1037296,90	358990,77	509156,84	1291890,5	26862412,76
Професійна, наукова та технічна діяльність	689209,15	1063779,35	150565,69	96707,21	2286628,5	61167312,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	344908,55	572401,42	76591,79	56242,93	1148876,87	7686533,33
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	79843,02	265692,32	10237,55	29764,27	265692,32	6718220
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	372751,67	1384506,19	15465,23	78580,08	1264114,35	4845771,67

Джерело: розраховано автором на основі даних таблиці 2.9 та 2.7

Розрахунки показників ділової активності малих підприємств Одеської області свідчать про значну різницю в ефективності використання ресурсів в залежності від виду економічної діяльності. Найвищі показники обіговості капіталу спостерігаються в таких галузях, як оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, а також інформаційні та телекомунікаційні послуги. Це пояснюється швидким оборотом товарів та послуг у цих сферах, що є характерним для їхнього виробничого циклу.

Натомість, низька обіговість капіталу відзначена на підприємствах у сфері охорони здоров'я та надання соціальних послуг, а також у мистецтві, спорті, розвагах і відпочинку. Ці показники свідчать про більш тривалий виробничий цикл та специфіку наданих послуг, що потребують більшої кількості ресурсів на кожен етап обігу [41].

Підприємства з високими коефіцієнтами оборотності активів, оборотних засобів та дебіторської заборгованості, зокрема у сферах торгівлі та транспорту, демонструють ефективне використання капіталу та ресурсів. Водночас у підприємств де значні показники дебіторської та кредиторської заборгованості, наприклад, в сільському господарстві та будівництві, з'являється потенціал для оптимізації фінансових потоків та зменшення часу обороту капіталу.

Загалом, для підвищення ефективності підприємств малого бізнесу в регіоні варто зосередитися на оптимізації оборотності капіталу через удосконалення виробничих процесів, зниження дебіторської та кредиторської заборгованості, а також інвестування у більш продуктивні та високоефективні технології.

РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ У 2023 РОЦІ

3.1. Аналіз основних показників функціонування малих підприємств

Для оцінки ефективності та стабільності функціонування малих підприємств необхідно здійснювати комплексний аналіз основних фінансових показників, які безпосередньо відображають їхню діяльність на ринку. Одним із таких ключових показників є обсяг реалізованої продукції, оскільки він дає змогу не тільки оцінити рівень продажів, а й проаналізувати попит на товари та послуги, які пропонуються малими підприємствами. Цей показник має велике значення для визначення здатності підприємств конкурувати на ринку, утримувати свою частку в умовах економічної конкуренції, а також генерувати прибуток і забезпечувати фінансову стійкість [43].

Обсяг реалізованої продукції є основним індикатором рівня залучення підприємства до економічного процесу, оскільки він безпосередньо пов'язаний з виробничими можливостями компанії, її стратегією продажу, а також реакцією на зміни в ринкових умовах. Збільшення обсягу реалізації може свідчити про зростання попиту на продукцію підприємства, ефективність маркетингових стратегій та загальний розвиток підприємницької діяльності.

Для того, щоб оцінити поточний стан малого бізнесу в Одеському регіоні, важливо проаналізувати обсяг реалізованої продукції, розподілений за видами економічної діяльності. Це дозволить не тільки оцінити успішність окремих секторів економіки, але й визначити, які галузі виявляються найбільш перспективними для подальшого розвитку [44].

Крім того, цей аналіз допоможе виявити проблемні зони, де може знадобитися підтримка, удосконалення бізнес-процесів або державна підтримка.

У цьому контексті важливою є таблиця 3.1, яка демонструє розподіл обсягу реалізованої продукції малими підприємствами Одеської області в 2023 році за основними видами економічної діяльності. Зокрема, вона дає

можливість побачити, які сектори економіки є найбільш динамічними, а які, можливо, потребують додаткових інвестицій або зміни стратегії розвитку. Також таблиця дозволяє оцінити, як зміни в попиті на продукцію можуть відображатися на загальному економічному стані регіону, а також допомогти у визначенні основних напрямків розвитку для малого бізнесу в майбутньому.

Таблиця 3.1

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) на малих підприємствах в
Одеській області у 2023 році

Вид економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис. грн.	у % до загального обсягу реалізації відповідного виду діяльності
Усього	158321312,6	27,8
Сільське, лісове та рибне господарство	21205644,1	65,9
Промисловість	18207711,5	16,6
Будівництво	10156905,6	29,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	74028932,8	25,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	16683526,9	27,8
Тимчасове розміщування й організація харчування	595457,7	61,8
Інформація та телекомунікації	2276882,9	53,1
Фінансова та страхова діяльність	Дані відсутні	-
Операції з нерухомим майном	7790099,7	85,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	2446692,5	55,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3228344,0	45,4
Освіта	Дані відсутні	-
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	470275,4	4,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	290746,3	79,3
Надання інших видів послуг	Дані відсутні	-

Джерело: розроблено автором на основі даних [37]

Аналіз обсягу реалізованої продукції малими підприємствами Одеської області в 2023 році показує, що найбільший вклад у загальний обсяг реалізації

роблять сектори сільського господарства, торгівлі, транспорту та будівництва. Загальний обсяг реалізованої продукції становить 158321312,6 тис. грн, що свідчить про досить активну економічну діяльність малих підприємств у регіоні. Однак, рівень розвитку в різних секторах значно варіюється, що вказує на певні особливості та проблеми кожної окремої галузі.

Сільське господарство займає лідируючу позицію, з обсягом реалізованої продукції 21205644,1 тис. грн, що становить 65,9% від загального обсягу. Це підтверджує значення аграрного сектору для Одеської області, де сільське, лісове та рибне господарство має вирішальну роль у формуванні економічної структури регіону. Оскільки Одеська область є важливим аграрним центром, високі показники обсягу реалізації свідчать про стабільний попит на сільськогосподарську продукцію, хоча в майбутньому можливе зростання потреби у модернізації технологій та збільшенні доданої вартості продукції.

Промисловість, хоча й займає меншу частку в загальному обсязі — 16,6%, все ж демонструє потенціал до зростання. У цьому секторі необхідно акцентувати увагу на інвестиціях у модернізацію виробничих потужностей та впровадження інновацій, оскільки це може стимулювати розвиток високотехнологічних виробництв та підвищити конкурентоспроможність малих підприємств.

Будівництво є ще одним важливим сектором, що активно розвивається в регіоні. Обсяг реалізованої продукції у будівництві становить 10156905,6 тис. грн. або 29,1%, що вказує на стійкий попит на житло та комерційну нерухомість. Сектор будівництва потребує постійного вдосконалення, зокрема в питаннях оптимізації витрат і часу будівництва, що дозволить малим підприємствам зберегти конкурентоспроможність в умовах високої конкуренції.

Оптова та роздрібна торгівля займає значну частину в загальному обсязі — 25,2%, що свідчить про важливість цього сектора для економіки регіону. Малий бізнес у сфері торгівлі активно задовольняє потреби населення в товарах і послугах. У цьому контексті також важливою є роль транспорту та

складського господарства, обсяг реалізації яких становить 27,8%. Ці сектори безпосередньо взаємопов'язані між собою, оскільки ефективна логістика і торгівля потребують добре налагодженої інфраструктури.

Тимчасове розміщування й організація харчування, а також інформаційні та телекомунікаційні послуги продовжують розвиватися в регіоні, зокрема обсяг реалізації у сфері тимчасового розміщування і організації харчування становить 595457,7 тис. грн., або 61,8%. Це свідчить про активне зростання попиту на ці послуги, особливо в туристичній сфері.

Натомість деякі сектори, такі як охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, а також мистецтво, спорт і розваги, мають відносно низький обсяг реалізованої продукції, що може вказувати на недостатній розвиток або обмежений ринок для цих послуг серед малих підприємств. Такі сектори потребують додаткової підтримки і стимулювання розвитку.

Крім того, варто зазначити відсутність даних для таких видів економічної діяльності, як фінансова та страхова діяльність, освіта та надання інших видів послуг. Це може бути пов'язано з низькою звітністю малих підприємств у цих сферах або з відсутністю достатньої кількості підприємств у цих галузях.

Загалом, можна зробити висновок, що малий бізнес в Одеському регіоні демонструє високий рівень розвитку в ряді ключових секторів, таких як сільське господарство, торгівля, будівництво та транспорт. Однак, для підтримки сталого зростання і розвитку важливо звернути увагу на модернізацію виробничих потужностей, підвищення ефективності бізнес-процесів та стимулювання інвестицій в інноваційні галузі. Малий бізнес також потребує додаткової підтримки у сферах, де спостерігається зниження обсягів або де відсутня звітність, що дозволить покращити загальний економічний клімат у регіоні.

Також одним із основних аспектів оцінки ефективності діяльності малих підприємств є аналіз їх фінансових результатів, зокрема результатів до оподаткування. Визначення фінансових результатів дозволяє оцінити

прибутковість підприємств та з'ясувати їх здатність до розвитку та адаптації в умовах змінюваного економічного середовища [45].

У рамках цього розділу ми зосередимо увагу на дослідженні фінансових результатів малих підприємств Одеської області у 2023 році, зокрема за видами економічної діяльності.

Аналіз фінансових результатів до оподаткування є важливим інструментом для виявлення сильних і слабких сторін малих підприємств у різних галузях. Оцінка прибутковості, витратної структури та рентабельності підприємств дозволяє зрозуміти, які галузі демонструють стабільні фінансові показники, а які потребують додаткової уваги та коригування бізнес-процесів для досягнення кращих результатів. Особливу увагу заслуговують ті сектори, де спостерігається значна різниця між доходами та витратами, що може вказувати на потенціал для покращення управлінських та фінансових стратегій [44].

Аналіз фінансових результатів також дозволяє зробити висновки про здатність малих підприємств генерувати прибуток, сплачувати податки та здійснювати реінвестиції в розвиток, що є критично важливим для економічного зростання не тільки конкретного підприємства, але й для регіону в цілому. Оскільки фінансові результати безпосередньо впливають на конкурентоспроможність малих підприємств, а також на їх здатність залучати інвестиції, цей аналіз допоможе сформулювати рекомендації щодо подальших кроків у напрямку розвитку малого бізнесу в Одеській області. Для проведення аналізу була розроблена таблиця 3.2.

Таблиця 3.2

Фінансові результати до оподаткування малих підприємств за видами економічної діяльності у 2023 році на території Одеської області

Вид економічної діяльності	Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	Прибуток підприємств, тис. грн.	Збиток підприємств, тис. грн.
Усього	5515759,6	12131178,9	6615419,3
Сільське, лісове та рибне господарство	2139817,3	2822878,4	683061,1
Промисловість	900445,9	1465699,2	565253,3
Будівництво	-55645,0	523064,9	578709,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1795303,5	2879262,2	1083958,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	85373,1	1604944,2	1519571,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	-23202,0	64612,5	87814,5
Інформація та телекомунікації	266222,5	376022,5	109800,0
Фінансова та страхова діяльність	82928,6	143855,8	60927,2
Операції з нерухомим майном	-217212,8	1113528,6	1330741,4
Професійна, наукова та технічна діяльність	238711,0	406329,2	167618,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	233287,6	526094,8	292807,2
Освіта	35605,1	72148,1	36543,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	33913,3	78873,9	44960,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-20959,6	30111,5	51071,1
Надання інших видів послуг	21171,1	23753,1	2582

Джерело: розроблено автором на основі даних [37]

Виходячи з даних таблиці, можна зробити висновки про фінансові результати малих підприємств Одеської області в 2023 році за різними видами економічної діяльності. Загалом, малими підприємствами було отримано

позитивний фінансовий результат до оподаткування в розмірі 5515 759,6 тис. грн, що вказує на стабільну ситуацію в економіці регіону, хоча сума збитків склала 6615 419,3 тис. грн. Підприємства, що отримали прибуток, складають більшість, але є й ті, які зазнали збитків.

Сектор сільського, лісового та рибного господарства виявився найбільш прибутковим, з фінансовим результатом до оподаткування 2139817,3 тис. грн. Підприємства цієї галузі отримали 2822878,4 тис. грн прибутку, що свідчить про високу ефективність аграрного сектору. Промисловість також показала позитивні результати, з фінансовим результатом до оподаткування 900445,9 тис. грн, де прибуток становив 1465699,2 тис. грн, хоча збитки склали 565253,3 тис. грн.

Будівництво виявилось збитковим сектором, з негативним результатом до оподаткування в розмірі - 55645,0 тис. грн. Однак, підприємства цього сектора отримали прибуток на суму 523064,9 тис. грн, хоча збитки перевищували цю суму, становивши 578709,9 тис. грн. В оптовій та роздрібній торгівлі та ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів спостерігається значний прибуток у 1795303,5 тис. грн, з прибутком підприємств 2879262,2 тис. грн та збитками 1083958,7 тис. грн, що вказує на сильну позицію цього сектору.

Транспорт, складське господарство та кур'єрська діяльність мали незначний фінансовий результат до оподаткування в розмірі 85373,1 тис. грн, проте збитки цього сектора перевищували прибуток, досягнувши 1519571,1 тис. грн, що може свідчити про проблеми в логістичній сфері. Сфера тимчасового розміщування та організації харчування показала збиток у розмірі 23202,0 тис. грн, але при цьому деякі підприємства змогли отримати прибуток, що вказує на труднощі у галузі гостинності.

Галузь інформації та телекомунікацій продовжує стабільно приносити прибуток, з фінансовим результатом до оподаткування 266222,5 тис. грн. Підприємства цієї сфери отримали 376022,5 тис. грн прибутку при збитках у розмірі 109800,0 тис. грн. Сектор фінансової та страхової діяльності також мав

позитивний результат у 82928,6 тис. грн, з прибутком 143855,8 тис. грн і збитками на рівні 60927,2 тис. грн.

Операції з нерухомим майном, попри фінансовий результат до оподаткування в розмірі -217212,8 тис. грн, виявилися збитковими через значні збитки, при тому що прибуток підприємств цього сектора досяг 1113528,6 тис. грн. Професійна, наукова та технічна діяльність продемонструвала позитивний фінансовий результат до оподаткування – 238711,0 тис. грн, з прибутком 406329,2 тис. грн та збитками 167618,2 тис. грн.

Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування також показала позитивний результат, з прибутком 526094,8 тис. грн при збитках у розмірі 292807,2 тис. грн. Освіта та охорона здоров'я, незважаючи на незначний фінансовий результат, також продемонстрували позитивний тренд, але в обох сферах є збитки, що може свідчити про фінансові труднощі в цих галузях.

Нарешті, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, а також надання інших видів послуг продемонстрували переважно збиткові результати, з негативними фінансовими результатами у 20959,6 тис. грн., що свідчить про труднощі в цих секторах.

Загалом, малий бізнес Одеської області показує певну стабільність і здатність до отримання прибутку, хоча в деяких секторах, зокрема в будівництві, транспортній сфері та сферах, пов'язаних з гостинністю та мистецтвом, спостерігається значна частка збиткових підприємств.

3.2. Територіальний аспект розвитку підприємств

Говорячи про територіальний аспект розвитку малого бізнесу в Одеській області, варто зазначити, що область поділяється на 7 районів: Березівський, Білгород-Дністровський, Болградський, Ізмаїльський, Одеський, Подільський та Роздільнянський [48].

Нажаль, слід відзначити, що для аналізу малих підприємств в Одеській області, оприлюдненими є лише загальні дані по всіх типах підприємств і тільки за 2021 рік. Тому, у рамках цього дослідження, детальніше буде розглянуто інформацію саме по всіх підприємствах за 2021 рік. Основні показники діяльності підприємств в Одеській області представлено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Показники діяльності підприємств по районах Одеської області у 2021 році

Регіон	Кількість діючих підприємств, одиниць	Кількість зайнятих працівників, осіб	Кількість найманих працівників, осіб	Витрати на оплату праці, тис.грн	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис.грн
Усього	23962	304520	298681	35937309,9	573808573,9
Березівський	719	4995	4519	394151,3	6708739,6
Білгород – Дністровський	1049	13797	13418	1303335,1	17306201,0
Болградський	652	6683	6363	568241,0	9032628,3
Ізмаїльський	1136	15057	14556	1484779,6	11219793,1
Одеський	19117	249292	245840	30833018,0	515454479,5
Подільський	846	10771	10343	699693,5	10666387,3
Роздільнянський	443	3925	3642	356821,4	3420345,1

Джерело: розроблено автором на основі даних[37]

Аналіз показників діяльності підприємств по районах Одеської області за 2021 рік дозволяє зробити кілька важливих висновків. У 2021 році на території Одеської області діяло 23962 підприємства, які забезпечували роботою понад 304500 осіб, з яких 298681 особи були найманими працівниками, що свідчить про значну зайнятість населення в підприємницькому секторі. Одеський район займає домінуючу позицію за всіма показниками: на його території функціонує найбільша кількість підприємств 19117, і він забезпечує роботою майже 82% загальної кількості працівників в області. Цей район також демонструє найвищий обсяг реалізації продукції – понад 515 мільярдів гривень, що вказує на високу економічну активність і концентрацію великих підприємств.

Менші райони, такі як Роздільнянський і Подільський, мають менші показники за кількістю підприємств, числом зайнятих працівників та обсягами

реалізованої продукції, але це не обов'язково свідчить про низьку економічну активність, оскільки в них можуть бути зосереджені специфічні види діяльності. Найвищі витрати на оплату праці спостерігаються в Одеському районі, що підтверджує наявність великих підприємств з високим рівнем оплати праці. Водночас в районах з меншою кількістю підприємств, як, наприклад, Роздільнянський, витрати на оплату праці значно нижчі, що може бути пов'язано з меншим масштабом підприємств та чисельністю працівників.

Загалом, різниця в показниках між районами відображає різні економічні профілі. Райони, такі як Ізмаїльський та Білгород-Дністровський, мають високі обсяги реалізації продукції та витрат на оплату праці, що свідчить про значну економічну активність у цих регіонах. Одеська область демонструє високу економічну активність, зокрема у великих районах, де зосереджені найбільші підприємства, водночас малі підприємства відіграють важливу роль у розвитку окремих галузей, що відображається на показниках кожного району.

Станом на 1 січня 2024 року загальна кількість зареєстрованих юридичних осіб в Одеській області складала 93542 одиниці. З них 69,7% – юридичні особи, керівниками яких є чоловіки, і 30,3% – з керівниками-жінками. Загальна кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців в області становила 104844 одиниць, з яких 50,7% мають чоловіків-управлінців, а 49,3% – жінок.

У 2023 році фінансовий результат до оподаткування підприємств Одеської області становив 19,5 млрд грн прибутку, тоді як у 2022 році відзначався збиток у розмірі 12,6 млрд грн. При цьому, середні підприємства забезпечили 42,8% фінансового результату до оподаткування, великі – 29,7%, а малі – 27,5%.

Прибуткові підприємства, частка яких становила 68,3% від загальної кількості, отримали 35,9 млрд грн прибутку, в той час як 31,7% підприємств зазнали збитків на суму 16,4 млрд грн. Найбільший прибуток продемонстрували підприємства у сферах транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (5,9 млрд грн), промисловості

(5,4 млрд грн), а також оптової і роздрібної торгівлі та ремонту автотранспорту (4,0 млрд грн), сільського, лісового та рибного господарства (2,9 млрд грн).

З іншого боку, підприємства в галузях операцій з нерухомим майном (854,5 млн. грн), адміністративного та допоміжного обслуговування (195,7 млн грн), тимчасового розміщення й організації харчування (87,3 млн. грн) та мистецтва, спорту, розваг і відпочинку (33,9 млн. грн) завершили рік зі збитками.

Серед районів Одеської області найбільші фінансові результати до оподаткування продемонстрували підприємства Одеського (12,0 млрд. грн) та Ізмаїльського (3,6 млрд. грн) районів.

Варто зазначити, що кожна громада в Одеській області активно працює над підтримкою малого та середнього бізнесу, оскільки він є важливою складовою економічного розвитку регіону. Для цього місцеві органи влади ініціюють та впроваджують різноманітні програми фінансової підтримки, спрямовані на стимулювання розвитку підприємницької діяльності. Такі програми зазвичай включають надання субсидій, грантів, пільгових кредитів, а також створення сприятливих умов для підприємців, що дозволяють малим та середнім підприємствам розширювати свою діяльність, модернізувати виробництво, залучати інвестиції та відкривати нові робочі місця. У таблиці 3.4 наведені конкретні програми підтримки, що реалізуються на місцевому рівні для малого та середнього бізнесу в Одеській області.

Таблиця 3.4

Район	Програма підтримки
Березівський	Діє одна програма фінансової підтримки, яка передбачає загальний обсяг фінансування в розмірі 60 тисяч гривень
Білгород-Дністровський	Білгород-Дністровська міська та Шабівська сільська громади ухвалили програми фінансової підтримки, загальний обсяг фінансування яких становить 985,1 тисячі гривень
Болградський	Програми фінансової підтримки затвердили 2 громади (Болградська міська та Василівська сільська) на загальну суму 125 тис. грн
Одеський	Міська рада затвердила програму фінансової підтримки на суму 2 млн грн.
Подільський	Діють програми фінансової підтримки у 4 громадах (Ананьївська міська, Любашівська селищна, Долинська та Куяльницька сільські), на які виділено усього 285 тис. грн

Роздільнянський	Діють програми фінансової підтримки у 3 громадах (Роздільнянська міська, Захарівська селищна та Новоборисівська сільська) на суму 42,5 тис. грн.
-----------------	--

Джерело: побудовано автором на основі даних [49]

Ці програми фінансової підтримки виступають ключовим інструментом для стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу в Одеській області, а також сприяють підвищенню конкурентоспроможності та економічному зростанню регіону в цілому. Завдяки цим ініціативам місцеві підприємці отримують можливість забезпечити фінансування для реалізації своїх проектів і розширення бізнесу.

3.3. Кореляційно-регресійний аналіз факторів, що впливають на розвиток малого бізнесу

Кореляційно-регресійний аналіз є одним з основних статистичних інструментів, які використовуються для вивчення взаємозв'язків між різними змінними. У випадку малого бізнесу цей аналіз дозволяє виявити та оцінити фактори, що впливають на його розвиток, що є важливим кроком для розуміння основних драйверів економічної активності в цій сфері.

Кореляція дає можливість виявити, чи є зв'язок між двома або більше змінними, а регресія дозволяє побудувати модель для прогнозування результату на основі змінних, які є важливими для даного процесу. В даному випадку ми використовуємо кореляційно-регресійний аналіз для визначення того, як різні фактори впливають на розвиток малого бізнесу [50].

Цей підхід допомагає виявити ключові фактори і оцінити їх відносну важливість та взаємний вплив. Застосування кореляційно-регресійного аналізу дозволяє підприємцям, аналітикам і дослідникам більш точно прогнозувати майбутній розвиток галузі, а також визначати стратегічні напрямки для підтримки малого бізнесу.

Метою даного аналізу є оцінка впливу цих факторів на малий бізнес та розробка практичних рекомендацій для покращення його розвитку в умовах змінної економічної ситуації.

У рамках даного дослідження була проведена побудова регресійної моделі, яка включає кілька економічних факторів, таких як рівень інвестицій у малий бізнес, темп зростання кількості малих підприємств, рівень безробіття, рівень інфляції, валовий регіональний продукт, валовий внутрішній продукт. Для кожного з цих факторів було проведено аналіз їхнього впливу на кількість малих підприємств та їх розвиток впродовж кількох років.

У цьому аналізі було розглянуто шість змінних, які відображають різні аспекти економічного середовища, а також обсяг реалізованої продукції, як залежну змінну, що відображає розвиток малого бізнесу. Таблиця 3.5 (Додаток Є) дозволяє більш детально ознайомитися з даними, які були проаналізовані.

Таблиця 3.6

Кореляційна матриця факторів, що впливають на розвиток малого бізнесу

	X1	X2	X3	X4	X5	X6
X1	1					
X2	0,452014	1				
X3	-0,09141	-0,2739	1			
X4	-0,6616	-0,3699	0,132969	1		
X5	0,232231	-0,28645	0,402683	-0,41461	1	
X6	0,331401	0,076442	0,665404	-0,45319	0,805134	1

Джерело: розроблено автором на основі даних таблиці 3.5

Кореляція між X1 і X2 (0,452): спостерігається помірно позитивний зв'язок між рівнем інвестицій у малий бізнес та темпом зростання кількості малих підприємств. Це означає, що збільшення інвестицій у малий бізнес може бути пов'язане зі зростанням кількості малих підприємств. Такий зв'язок свідчить про потенціал економічного розвитку у цій сфері, що може бути індикатором росту малого бізнесу в умовах покращення фінансування.

Кореляція між X1 і X3 (-0,091): є дуже слабкою для даних показників, майже нульовою. Це свідчить про відсутність чітко вираженого лінійного

зв'язку між цими змінними у даному дослідженні, що вказує на те, що інвестиції в малий бізнес не мають прямого, істотного впливу на рівень безробіття у досліджуваному періоді.

Кореляція між X_1 і X_4 (-0,662): спостерігається помітна негативна кореляція. Це може свідчити про те, що зростання рівня інфляції призводить до зменшення інвестицій у малий бізнес. Такий вплив може бути спричинений економічною нестабільністю, яка негативно впливає на фінансування та інвестиційну активність у малому бізнесі.

Кореляція між X_1 і X_5 (0,232): спостерігається слабка позитивна кореляція між рівнем інвестицій у малий бізнес та валовим регіональним продуктом. Це вказує на те, що зростання інвестицій може сприяти економічному розвитку на регіональному рівні, хоча вплив не є дуже сильним.

Кореляція між X_1 і X_6 (0,331): є слабка позитивна кореляція між рівнем інвестицій у малий бізнес та валовим внутрішнім продуктом. Це свідчить про те, що рівень інвестицій може мати певний позитивний вплив на економічну активність країни в цілому, однак зв'язок між цими показниками є слабким.

Кореляція між X_2 і X_3 (-0,274): виявлений слабкий негативний зв'язок між темпом зростання кількості малих підприємств та рівнем безробіття. Це може свідчити про те, що зростання кількості малих підприємств може бути пов'язане зі зниженням рівня безробіття. Хоча цей зв'язок є слабким, він все ж вказує на позитивний ефект малого бізнесу на зайнятість.

Кореляція між X_2 і X_4 (-0,370): спостерігається негативний зв'язок між темпом зростання малих підприємств та рівнем інфляції, що може свідчити про те, що зростання кількості підприємств має тенденцію до уповільнення у періоди високої інфляції.

Кореляція між X_2 і X_5 (-0,286): виявлено слабку негативну кореляцію між темпом зростання малих підприємств та валовим регіональним продуктом. Це може вказувати на слабкий зворотний вплив між цими змінними, де зростання малого бізнесу не завжди співвідноситься із змінами в економічному розвитку на регіональному рівні.

Кореляція між X_2 і X_6 (0,076): дуже слабка кореляція, свідчить про відсутність значущого лінійного зв'язку між цими змінними у досліджуваному періоді. Це може означати, що на рівні макроекономіки темп зростання малого бізнесу не має значного впливу на загальний економічний розвиток країни.

Кореляція між X_3 і X_4 (0,133): дуже слабка позитивна кореляція, вказує на те, що ці два показники мають незначний взаємний вплив.

Кореляція між X_3 і X_5 (0,403): помірна позитивна кореляція, свідчить про те, що зростання економічної активності в регіоні може частково сприяти зниженню рівня безробіття.

Кореляція між X_3 і X_6 (0,665): сильний позитивний зв'язок, свідчить про те, що зростання валового внутрішнього продукту може бути пов'язане зі зниженням безробіття.

Кореляція між X_4 і X_5 (-0,415): спостерігається помірно негативна кореляція. Це може свідчити про те, що інфляція має негативний вплив на економічний розвиток на регіональному рівні.

Кореляція між X_4 і X_6 (-0,453): помірно негативний зв'язок між рівнем інфляції та валовим внутрішнім продуктом вказує на те, що зростання інфляції може сповільнити економічне зростання на національному рівні.

Кореляція між X_5 і X_6 (0,805): дуже сильний позитивний зв'язок, свідчить про те, що ці два показники тісно пов'язані між собою на макроекономічному рівні.

Таблиця 3.7

Значущість коефіцієнтів регресійної моделі

Змінна	Коефіцієнт	Стандартна помилка	t-статистика	P-значення
Y	30,92	42,04	0,74	0,539
X1	0,0126	0,1739	0,073	0,949
X2	0,1367	0,3165	0,432	0,708
X3	-2,5477	1,2752	-1,998	0,184
X4	0,0369	0,2933	0,126	0,912
X5	0,000081	0,000128	0,631	0,592
X6	0,000023	0,000007	3,452	0,075

Джерело: розроблено автором на основі даних [37]

X1 – є статистично незначущим, оскільки перевищує поріг 0,05

X2 – є статистично незначущим

X3 – є статистично незначущим

X4 – є статистично незначущим

X5 – є статистично незначущим

X6 – є статистично значущим

Тобто, можна сказати, що майже всі фактори, включаючи рівень інвестицій, темп зростання кількості малих підприємств, рівень безробіття, інфляцію та валовий регіональний продукт, не мають значного впливу на розвиток малого бізнесу в дослідженому періоді. Однак змінна, що стосується валового внутрішнього продукту, виявила певну значущість, що вказує на потенціал впливу макроекономічних факторів на малий бізнес.

ВИСНОВКИ

Малий бізнес є важливою складовою економічної системи, оскільки саме він часто стає джерелом інновацій, розвитку нових технологій та створення робочих місць. Вивчення розвитку малого бізнесу, особливо в таких регіонах як Одеська область, дає змогу не лише зрозуміти основні тенденції в цьому секторі, але й виявити проблеми, з якими стикаються підприємці, а також визначити можливості для подальшого розвитку.

Згідно з дослідженнями, мале підприємство в Україні має чітко визначену категорію: його річний чистий дохід не перевищує 8 мільйонів євро, але не є меншим за 700 тисяч. Ці підприємства характеризуються гнучкістю в прийнятті рішень, здатністю швидко адаптуватися до змін на ринку, а також великим потенціалом для створення нових робочих місць. Крім того, малі підприємства є основними рушіями розвитку місцевих економік, адже вони часто беруть на себе роль стимулятора конкуренції, сприяють вирішенню проблеми зайнятості та забезпечують населення товарами та послугами, які відповідають специфічним потребам.

Однак, як показав проведений аналіз, малий бізнес в Україні стикається з низкою труднощів, зокрема, з високою конкуренцією, недостатньою підтримкою з боку держави, низьким рівнем інвестицій та нестабільністю економічної ситуації. Особливо тяжко малим підприємствам доводиться в умовах економічних криз, війни, інфляції та високих процентних ставок. Ці фактори знижують рівень доходів малих підприємств та обмежують їх здатність до розширення та інвестицій.

У разі Одеської області, аналіз показав, що в цьому регіоні найбільшу кількість малих підприємств мають сектора оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, а також сільського, лісового та рибного господарства. Проте навіть у цих секторах спостерігається тенденція до скорочення кількості підприємств, що є ознакою загальної економічної

стагнації в певних галузях. Відповідно до аналізу, кількість малих підприємств у Одеському регіоні знизилася на 9,99% за останні 8 років, що частково можна пояснити економічними труднощами.

Щодо фінансових показників діяльності малих підприємств, то дослідження виявило, що значна частина підприємств працює на межі рентабельності. Багато малих підприємств мають низькі показники прибутковості, що не дає їм змоги залучати додаткові інвестиції або розширювати свою діяльність. Проте, варто зазначити, що підприємства, які активно впроваджують інновації та нові технології, мають значно вищі показники стійкості та прибутковості, що підтверджує важливість адаптації до змін і постійного вдосконалення бізнес-процесів.

Іншим важливим аспектом є територіальний аналіз, який показав, що Одеська область залишається одним з лідерів у країні за кількістю малих підприємств. Водночас наявність певних галузевих проблем, таких як низька обіговість капіталу в сільському господарстві та охороні здоров'я, свідчить про потребу в оптимізації фінансових потоків і зниженні часу обороту капіталу. Особливо в секторі сільського господарства спостерігається висока дебіторська заборгованість, що впливає на ліквідність підприємств та їх здатність швидко адаптуватися до ринкових умов.

Детальний кореляційно-регресійний аналіз також показав, що багато зовнішніх факторів, зокрема інфляція та безробіття, мають менш прямий вплив на розвиток малих підприємств у регіоні. Аналіз факторів, які впливають на розвиток малого бізнесу виявив, що рівень валового внутрішнього продукту (ВВП) має суттєвий вплив на розвиток бізнесу. Однак виявлено, що певні економічні зміни, пов'язані з макроекономічними умовами, все ж таки створюють як можливості, так і виклики для розвитку малого бізнесу. Це вказує на необхідність продовження моніторингу та адаптації бізнес-стратегій відповідно до змін на макрорівні.

Підсумовуючи, можна зазначити, що малий бізнес в Одеському регіоні демонструє певну стійкість і адаптацію до економічних труднощів, однак для

забезпечення його сталого розвитку необхідно прийняти більш ефективні заходи державної підтримки, зокрема через податкові пільги, субсидії та консультаційну допомогу для підприємців.

На основі проведеного аналізу розвитку малого бізнесу в Одеському регіоні можна сформулювати кілька ключових рекомендацій, спрямованих на покращення становища цього сектора. Перш за все, важливо збільшити державну підтримку малого бізнесу, надаючи податкові пільги та субсидії, особливо в періоди економічних труднощів. Це дозволить підприємцям зменшити фінансовий тиск і створить сприятливі умови для їхнього розвитку. Окрім того, держава повинна забезпечити доступ до консультаційних та освітніх програм, які допоможуть підприємцям здобути необхідні знання для ефективного управління бізнесом та адаптації до змінюваного ринку.

Другим важливим кроком є створення сприятливого інвестиційного клімату. Залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій через державні програми підтримки та бізнес-акселератори допоможе малим підприємствам покращити свою конкурентоспроможність. Особливо важливо стимулювати інвестиції в інноваційні сфери, оскільки підприємства, що займаються науковими розробками, мають вищі шанси на успіх в умовах змінюваного ринку. Впровадження грантових програм для інноваційних проєктів сприятиме розвитку нових технологій та науково-дослідної діяльності.

Оптимізація фінансових потоків є ще однією важливою рекомендацією. Підприємствам варто зосередитися на зменшенні дебіторської та кредиторської заборгованості, що дозволить покращити ліквідність і знизити фінансові ризики. Водночас, впровадження сучасних технологій для управління бізнес-процесами допоможе знизити витрати та підвищити ефективність операцій. Автоматизація бухгалтерії, використання сучасних інструментів маркетингу та комунікацій дозволить оптимізувати робочі процеси і знизити витрати.

Ще одним важливим кроком є диверсифікація діяльності малих підприємств. Оскільки багато підприємств залежні від певних ринків чи секторів, варто прагнути до розширення бізнесу та освоєння нових напрямів.

Це дозволить знизити ризики, що виникають через коливання попиту на конкретні товари чи послуги. Окрім того, інвестиції в онлайн-торгівлю та цифрові платформи відкривають нові можливості для розширення ринку і зниження витрат на традиційні канали збуту.

Особливу увагу варто приділити підтримці інновацій та технічних розробок. Підприємствам, які займаються інноваційною діяльністю, потрібно надавати державну підтримку у вигляді грантів, субсидій та фінансування науково-дослідних робіт. Це дозволить малим підприємствам втілювати нові ідеї та стати більш конкурентоспроможними на внутрішньому та міжнародному ринках. Водночас важливо заохочувати підприємства до використання результатів наукових розробок, що допоможе удосконалити їхні продукти і послуги.

У зв'язку з глобалізацією та зростанням міжнародної конкуренції, малим підприємствам потрібно створювати умови для залучення міжнародних партнерів і розвитку експортного потенціалу. Участь у міжнародних виставках і ярмарках дозволить українським підприємцям отримати доступ до нових ринків та розширити свою аудиторію. Також важливо адаптувати бізнес до європейських стандартів якості, що дозволить малим підприємствам конкурувати на міжнародних ринках.

Не менш важливою є підтримка соціального підприємництва, яке сприяє вирішенню соціальних проблем на місцевому рівні. Підтримка таких підприємств через фінансування та спеціальні програми допоможе розвивати соціальні ініціативи, що позитивно впливають на місцеві громади та економіку в цілому.

Нарешті, для підвищення ефективності діяльності малого бізнесу в Одеському регіоні необхідно проводити регулярний моніторинг стану підприємств, проводити аналіз тенденцій розвитку та своєчасно реагувати на зміни в економічній ситуації. Це дозволить оперативно виявляти проблеми та розробляти ефективні рішення для забезпечення сталого розвитку малого бізнесу.

У результаті реалізації цих рекомендацій малий бізнес в Одеському регіоні має значно покращити свою конкурентоспроможність, стати більш стійким до економічних криз і сприяти загальному економічному розвитку регіону та країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міца В. В. Малий бізнес як суб'єкт економічної системи регіону. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20(2). С. 123–126.
2. Омаров А. М. Господарсько-правове забезпечення малого підприємництва в Україні. Економічна теорія та право. 2016. № 1. С. 159–170.
3. Найдьонова Ю. О., Жихор О. Б. Особливості розвитку малого підприємства в Україні. Topical Issues of Modern Science, Society and Education. Харків, Україна, 2021. С. 1572.
4. Писаренко С. В., Грицаєнко М. О. Особливості управління малим підприємством. Полтавська державна аграрна академія, 2019. С. 457.
5. Гарчу Г. Застосування термінів "мале підприємство", "суб'єкт малого підприємництва", "спрощена система оподаткування" в українському законодавстві після прийняття Податкового кодексу України.
6. Лащик І. П. Мале підприємство в ринковій економіці України.
7. Волохова В. Г. Аналіз особливостей функціонування сектора малого бізнесу в Україні. Харківський національний економічний університет. УДК 311:330.59.
8. Чабан І. Ю., Остафійчук Г. П. Суть малого та середнього підприємництва. Бурштинський енергетичний коледж.
9. Фролова В. Ю. Актуальні проблеми діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 1(37). С. 16–34.
10. Черняєва О. В., Гриненко А. Ю. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3(08). С. 33–42.
11. Волкотруб О. А. Сучасні аспекти управління малим підприємництвом. Уманська філія ПВНЗ «Європейський університет».

12. Безугла Л. С. Соціально-економічні функції держави щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Стаття, 2011.
13. Пукало О. Теоретичні проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Вісник Тернопільського національного економічного університету – 2017. № 4. С. 31–37.
14. Кручак Л. В., Ремета М. М. Сутність і значення малого підприємництва в Україні. Мукачівський державний університет.
15. Стрілець В. Ю. Реалізація законодавчих ініціатив у сфері державного забезпечення розвитку малого бізнесу: досвід ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24(3). С. 95–100.
16. Гнатенко І. А. Удосконалення державної підтримки суб'єктів малого підприємництва з урахуванням критеріїв економічної безпеки.
17. Склярєнко М. В. Інноваційне мале підприємництво: критерії визначення та організаційні форми.
18. Ольвінська Ю. О., Самотєєнкова О. В. Використання методу рангової кореляції при аналізі розвитку малого підприємництва.
19. Ляшенко Д. В. Особливості статистичної оцінки діяльності малого підприємства.
20. Іванченко Н. О. Статистичне дослідження розвитку малого підприємництва в Україні.
21. Кущенко О. І., Пономарьова Т. В. Статистичне дослідження діяльності малих підприємств на регіональному рівні.
22. Статистичні методи оцінки регіонального розвитку: навчальний посібник. Харків – 2016.
23. Державна служба статистики України. Електронний ресурс. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.11.2024)
24. Статистичний щорічник України 2022 рік. Електронний ресурс. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/12/Dsvsмм_22.pdf (дата звернення: 28.10.2024)

25. Статистичний щорічник України 2021 рік. Електронний ресурс. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/11/Yearbook_2021.pdf (дата звернення: 28.10.2024)

26. Статистичний щорічник України 2020 рік. Електронний ресурс. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf (дата звернення: 28.10.2024)

27. Статистичний щорічник України 2018 рік. Електронний ресурс. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/11/zb_yearbook_2018.pdf (дата звернення: 28.10.2024)

28. Статистичний щорічник України 2019 рік. Електронний ресурс. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf (дата звернення: 28.10.2024)

29. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва 2022. Електронний ресурс. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/12/Dsvsмм_22.pdf 30 (дата звернення: 28.10.2024)

30. Дія. Кількість підприємств за їх розмірами та регіонами. Електронний ресурс. URL: <https://data.gov.ua/dataset/5a32caa9-bcdd-400a-b74b-c49f83948e82/resource/22dcaea3-4ae3-4237-a8ca-098e904a09eb> (дата звернення: 28.10.2024)

31. Довідка щодо розвитку підприємництва в Одеській області. Електронний ресурс. URL: https://eko.od.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/pidpryyemnyczтво_01.02.2022.pdf (дата звернення: 30.10.2024)

32. Ольвінська Ю. О. Актуальні проблеми розвитку малих підприємств Одеської області.

33. Головне управління статистики у Волинській області. Статистичний щорічник Волинь 2021. Електронний ресурс. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/M_1_r21.pdf (дата звернення: 30.10.2024)

34. Головне управління статистики у Миколаївській області. Електронний ресурс. URL: <https://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.10.2024)

35. Головне управління статистики у Миколаївській області. Соціально-економічне становище Миколаївської області у 2021 році. Електронний ресурс. URL: https://mk.ukrstat.gov.ua/infograf/bul_12_2021.pdf (дата звернення: 30.10.2024)

36. Головне управління статистики у Волинській області. Електронний ресурс. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/fin.html> (дата звернення: 30.10.2024)

37. Головне управління статистики у Одеській області. Електронний ресурс. URL: <https://www.od.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.10.2024)

38. Мінфін. Електронний ресурс. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 30.10.2024)

39. Полятикіна Л. І. Діагностика сучасного стану та пріоритетні напрями розвитку малого бізнесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 29. С. 134–137.

40. Пліско І., Волот О. В. Інформаційні технології та їх вплив на підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу. Проблеми і перспективи економіки та управління – 2016. № 2. С. 154–159. Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppeu_2016_2_21 (дата звернення: 02.11.2024)

41. Морщенок Т. С., Польчик П. І. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємств малого та середнього бізнесу.

42. Бошинда І. М., Попфалуші В. Я., Білак Г. Г. Регіональна оцінка сприятливості розвитку малого бізнесу. Мукачівський державний університет.

43. Дудко Н. В. Статистичний аналіз фінансових показників малого підприємства. Харківський національний економічний університет.

44. Радіонова В. Й. Аналіз фінансової ефективності підприємства. Київський національний університет технологій і дизайну.

45. Виговська В. Особливості фінансового менеджменту малих підприємств.

46. Бортнік С. Функціонування малого і середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Волинський національний університет імені Лесі Українки.

47. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування.

48. Продіус І. П., Щокіна Є. Ю. Стан та тенденції розвитку промислових підприємств Одеської області.

49. Бутенко А., Сараєва І., Носова Н. Мале підприємництво Одеського регіону: сучасний стан та проблеми розвитку.

50. Тутова А. Кореляційно-регресійний аналіз. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного.

ДОДАТКИ

Кількість підприємств в Одеській області за видами економічної діяльності, одиниць

Вид економічної діяльності	Роки								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	23046	20191	23203	23803	24889	24519	23024	16221	19656
Сільське, лісове та рибне господарство	4552	4093	4984	4778	4444	4240	3269	2177	2898
Промисловість	2034	1766	1965	2066	2171	2154	2138	1528	1851
Будівництво	1810	1552	1792	1905	2130	2124	2075	1449	1691
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5023	4211	4716	4888	5277	5494	5238	3580	4521
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1883	1721	1935	1989	2110	2122	2103	1592	1935
Тимчасове розміщування й організація харчування	738	629	704	733	769	716	673	445	507
Інформація та телекомунікації	705	587	695	746	788	754	764	548	634

Продовження додатку А

Фінансова та страхова діяльність	166	156	154	145	142	135	142	103	116
Операції з нерухомим майном	2274	2141	2409	2582	2746	2609	2593	1959	2256
Професійна, наукова та технічна діяльність	1655	1398	1572	1642	1747	1661	1626	1109	1262
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1261	1132	1365	1399	1554	1522	1455	1068	1210
Освіта	148	131	159	174	201	218	209	149	180
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	314	283	304	315	345	337	343	260	305
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	175	134	168	174	188	168	165	113	135
Надання інших видів послуг	308	257	281	267	277	265	231	141	155

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Кількість найманих працівників на малих підприємствах у Одеській області у 2015-2023 роках, осіб

Вид економічної діяльності	Роки								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	98804	100911	108103	105199	103126	107527	110889	92456	88543
Сільське, лісове та рибне господарство	13968	14930	16368	16473	149698	14156	14325	13595	13171
Промисловість	13286	13189	14156	14062	12538	14113	14894	12156	12138
Будівництво	8672	9348	10693	10673	10651	10143	11169	8427	8278
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18447	18284	19244	18871	18096	19789	20595	17445	16355
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	10888	11308	12075	12386	13483	13280	12387	11166	11650
Тимчасове розміщення й організація харчування	3621	3902	4306	4658	4431	3357	3259	2247	1686
Інформація та телекомунікації	2	3341	3545	3393	3184	3192	3326	2752	2429

Продовження додатку Б

Фінансова та страхова діяльність	690	787	701	705	631	686	673	588	341
Операції з нерухомим майном	8694	8601	9615	9379	8808	9128	9036	7549	7105
Професійна, наукова та технічна діяльність	5105	5194	5206	5642	5763	5452	5857	4645	4295
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	5982	6186	6611	5573	6522	7571	7873	6645	5863
Освіта	1057	1001	1103	910	945	1077	928	920	949
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2548	2487	2387	868	1335	2956	3429	2847	2830
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	821	764	751	732	774	875	871	724	695
Надання інших видів послуг	1243	1589	1342	874	1075	1132	1094	1006	1265

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Оплата праці на малих підприємствах Одеської області за видами економічної діяльності за період 2015 – 2023 роки

Вид економічної діяльності	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	2888064,2	3405181	5134598	6135775,7	7014541	-	8810896,3	7288056,2	8915854,1
Сільське, лісове та рибне господарство	308338,4	399877	644385	863006,3	910831	-	1107851,9	1104747,5	1453839,3
Промисловість	363143,2	424427	661284	802591,7	826841	-	1113122,7	869787,4	1062932,7
Будівництво	239428,5	289676	490554	578308,2	668198	-	836856,0	515381,8	569296,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	537308,4	619486	880100	1072439,7	1180231	-	1509578,3	1336398,2	1657532,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	411029,8	531691	755174	913577,1	1163670	-	-	1234889,7	1545454,5
Тимчасове розміщення й організація харчування	83765,5	95255,1	168582	222569,2	237704	-	192592,9	106959	100737,3
Інформація та телекомунікації	...2	146617	220772	244678,2	250184	-	315124,6	224466,5	309769,5

Продовження додатку В

Фінансова та страхова діяльність	22930,8	40488,2	43687,3	46711,8	50908,1	-	65905,4	60627,4	-
Операції з нерухомим майном	257025,6	286461	433255	496457,1	575979	--	715773,4	523061,4	651534,6
Професійна, наукова та технічна діяльність	161287	178029	255991	364317,9	446520	-	500771,0	380224,1	497588
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	225447,9	242563	351574	358378,3	453911	-	662958,7	629248,1	655834,2
Освіта	27869,3	28447,4	39511,3	45717	к	-	к	к	к
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	54244,8	57404,1	96129,5	43732,7	72322,8	-	251539,0	163423,3	150235,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	15364,2	20338,4	36882,7	38736,3	к	-	56668,9	41645,1	62440,3
Надання інших видів послуг	...2	44322,4	56715,3	44554,2	68602,4	-	к	к	к

Джерело: розроблено автором на основі [37]

Показники діяльності суб'єктів малого підприємництва Одеської області за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість малих підприємств, од.			Приріст, %	Кількість зайнятих працівників, осіб			Приріст, %	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн.			Приріст, %
	2021	2022	2023		2021	2022	2023		2021	2022	2023	
Сільське, лісове та рибне господарство	3269	2177	2898	24,88	16636	14882	14343	-3,76	23197063,7	14574103,7	21205644,1	31,27
Промисловість	2138	1528	1851	17,45	15256	12304	12574	2,15	18098233,6	12573534,9	18207711,5	30,94
Будівництво	2075	1449	1691	14,31	11467	8559	8648	1,03	15583544,2	6849967,2	10156905,6	32,56
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5238	3580	4521	20,81	21608	17743	17586	-0,89	66503771,4	54816211,2	74028932,8	25,95
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2103	1592	1935	17,73	Дані відсутні	11258	12065	6,69	Дані відсутні	12992221,9	16683526,9	22,13

Продовження додатку Д

Тимчасове розміщення й організація харчування	673	445	507	12,23	3405	2299	1833	-25,42	1257047,6	718843,5	595457,7	-20,72
Інформація та телекомунікації	764	548	634	13,56	3480	2819	2586	-9,01	1883880,0	1812871,9	2276882,9	20,38
Фінансова та страхова діяльність	142	103	116	11,21	709	603	Дані відсутні	-	940794,4	576474,4	Дані відсутні	-
Операції з нерухомим майном	2593	1959	2256	13,16	9424	7683	7461	-2,98	7913511,1	5805112,5	7790099,7	25,48
Професійна, наукова та технічна діяльність	1626	1109	1262	12,12	6181	4767	4584	-3,99	3188189,4	1815184,3	2446692,5	25,81
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1455	1068	1210	11,74	8125	6734	6131	-9,84	4112251,5	3385751,0	3228344,0	-4,88
Освіта	209	149	180	17,22	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	-	к	к	Дані відсутні	-
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	343	260	305	14,75	3489	2879	2919	1,37	835185,9	593059,3	470275,4	-26,11

Продовження додатку Д

Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	165	113	135	16,3	906	732	729	-0,41	241149,8	147124,7	290746,3	49,4
Надання інших видів послуг	231	141	155	9,03	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	-	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні	-

Розроблено на основі даних додатку А

Змінні для кореляційно-регресійного аналізу

	Рівень інвестицій у малий бізнес	Темп зростання кількості малих підприємств (X2, %)	Рівень безробіття, (X3, %)	Рівень інфляції (X4, %)	Валовий регіональний продукт (X5, млн. грн.)	Валовий внутрішній продукт	Обсяг реалізованої продукції,(Y, млн. Грн)
№	X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y
1	35,91	-0,01	9,5	143,3	99761	1979458	64,88
2	59,94	-12,45	9,7	112,4	119800	2383182	75,59
3	80,5	14,94	9,9	113,7	149392	2982920	96,28
4	83,97	2,59	9,1	109,8	173224	3558706	111,21
5	84,44	4,55	8,6	104,1	197153	3974564	114,6
6	44,68	-1,48	9,9	105	220242	4194102	124,49
7	75,43	-6,09	10,3	110	271669	5459574	159,49
8	54,64	-29,68	21,1	126,6	247391	5191028	117,09
9	77,14	21,4	18,3	105,1	193464	6537825	158,32

Джерело: розроблено автором на основі [37]